

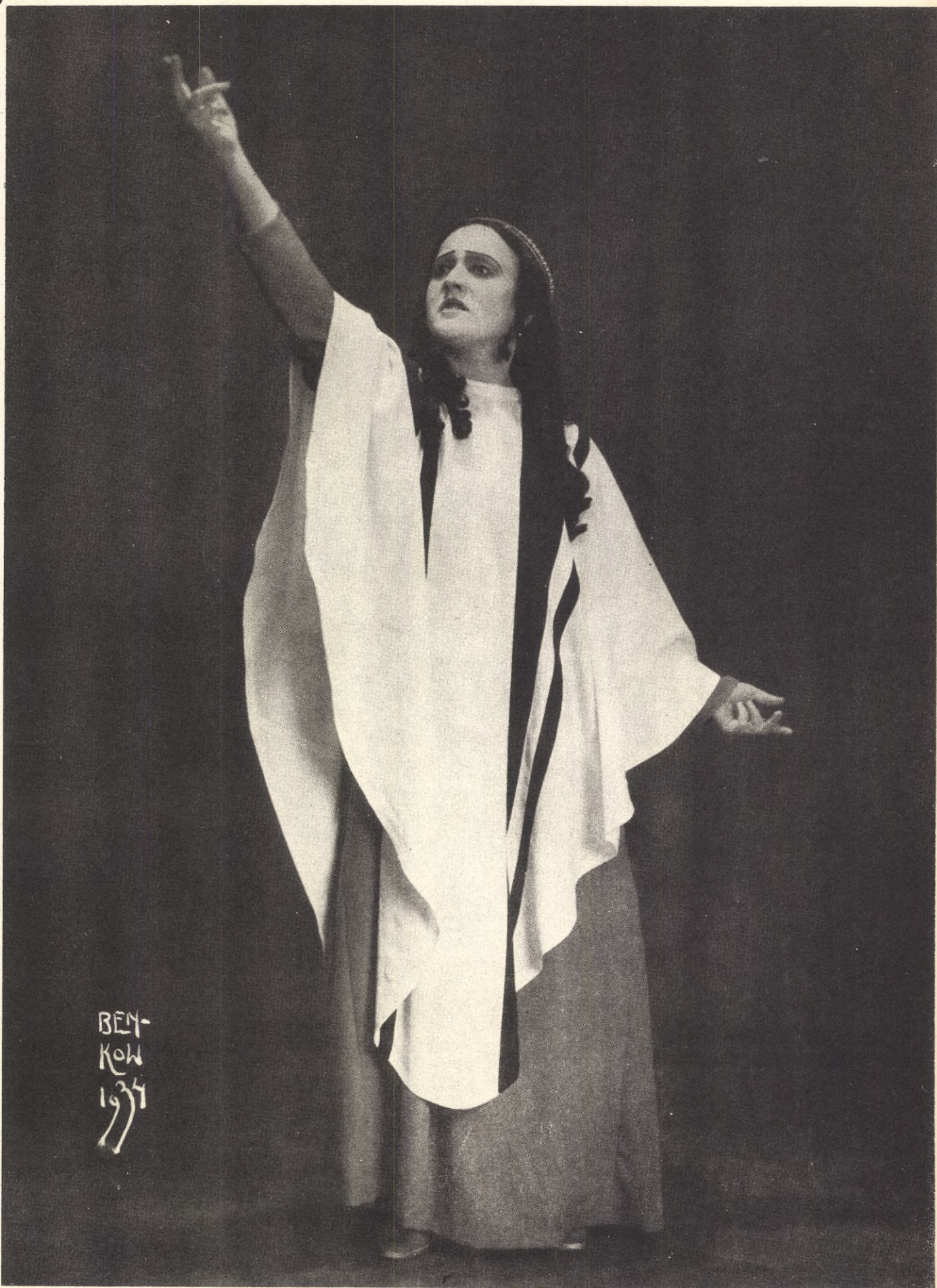
Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek.
Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitised at Gothenburg University Library.
All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text.
This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

1934

ÅRGÅNG 30

BEN-
KOW
1934

MÖDRARNAS
MODER PROCES-
SAR med Gud å
sina barns vägnar.
Läs artikeln:
Mot mörkret res
flammande mod!

morgonbris

Januari
Pris 25 öre

VI Ä' MORGONBRIS YNGSTA KOMMISSIONÄRER

presenterar denna söta fyrväppling från Avesta sig själv. Morgonbris har för övrigt en stor kår av kommissionärer, vars make ingen tidning har.

Förra året kom en av dessa våra många duktiga kommissionärer till mig och bad att vi tillsammans skulle närmare motivera julnumrets något surrealistiska omslagsida — berättar Morgonbris ekonomichef, Greta Agerby. "Ser du man kan aldrig vinna något varaktigt värde med agitationen för tidningen, om man inte själv sätter sig så in i dess mening, att man sedan kan förklara den för andra". Så sade vår medhjälpare. Detta enda exempel visar tydligt, vilket oskattbart värde vi äga i denna stab av kommissionärer landet runt. De fatta sin uppgift på allvar, och i deras ständiga strävan att månad för månad öka upplagan ligger icke enbart glad tävlingslust utan även vetskapen om, att det är de socialistiska idéerna de sprida. Det är alltid med stor tacksamhet vi tänka på dessa våra medarbetare.

För en tidnings ekonomi spela annonserna en stor roll. Givetvis bör därför denna del av en tidnings verksamhet ägnas verkligt intresse och uppmärksamhet. En tidning med aldrig så värdefullt innehåll, men med fula, smaklösa annonspalter är en publikation som är ensidig. Det är ett dåligt organ för annonsörerna. Detta har Morgonbris blicken öppen för. Annonser måste, för att gagna alla parter, vara sådana, att läsarna icke bläddra förbi dem — annonserna skola vara en del av tidningens övriga läsvärda innehåll.

En förutsättning för att detta skall lyckas är vakna och kunniga annonskaffare. Morgonbris har från första stund insett, att möjligheterna för en sund och för alla givande utveckling är, att mellan annonsörer, annonsackvisitörer och tidningsföretaget råder ett samarbete, baserat på aktning och förtroende, samt uppriktig vilja att ge var och en det bästa.

Ifråga om typografisk utstyrelse är Morgonbris vår utan jämförelse vackraste periodiska tidskrift. Vad sedan textinnehållet beträffar, kan naturligtvis ingen jämförelse äga rum med veckopressen: med sitt sakliga och intressanta innehåll står Morgonbris i första rummet av socialdemokratiska publikationer. (Stockholms Läns Folkblad.)

**Den omtänksamma
husmodern använder
för sina hushållspengar**

SPARKASSERÄKNING

h o s

Jordbrukarbanken

N:r 1 + Årgång 30

I N:r 2 inflyta högaktuella artiklar om Kvinnan och religionen, Skolan och nutidsläget, Vad nutidsmännen säga om kvinnans ställning i samhället, Folkets teater, De socialdemokratiska kvinnornas uppgifter i anslutning till riksdagsfrågorna, Morgonbris resor till Moskva och London.

morgonbris

utkommer den 1:sta i varje månad.

TIDNING FÖR

Sveriges

socialdemokratiska kvinnoförbund.

REDAKTÖR och ANSVARIG

UTGIVARE: Kaj Andersson.

REDAKTION och EXPEDITION:

Västmannagat. 2 n.b., STOCKHOLM

Tel. 18882 och 18886. + POSTGIRO

N:r 50196.

PRENUMERATIONSPRIS: Helt år kr.

3:—; lösnummer 25 öre. Prenumeration kan även ske på posten.

ANNONSPRIS:

Före och i text 50 öre per mm.

Efter text 40 " " "

Sista sidan:

1/1 sida kr. 450:—.

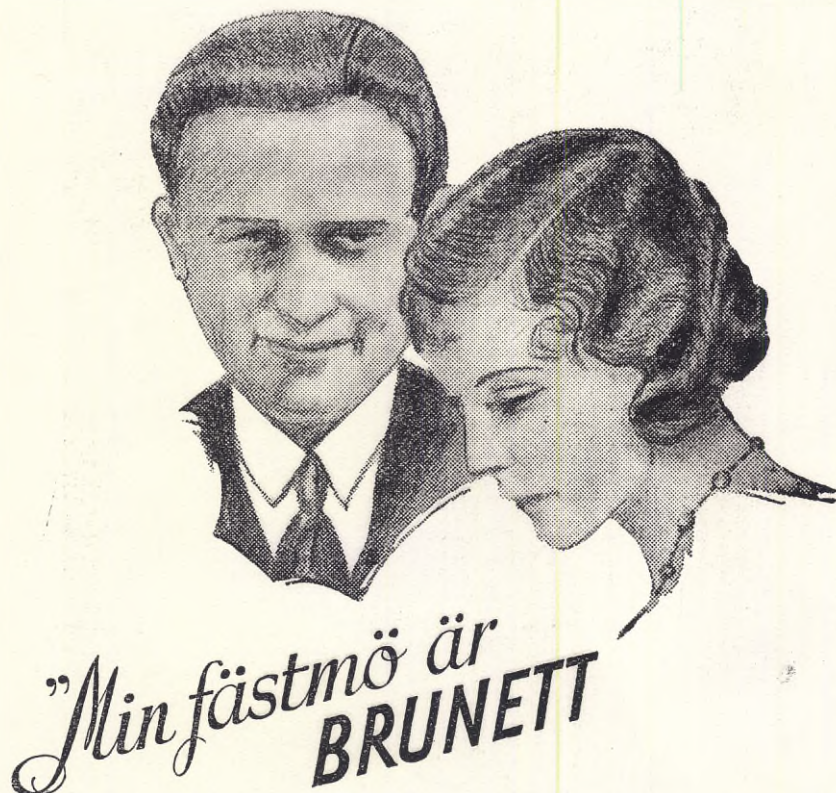
1/2 sida kr. 225:—.

Innersida kr. 390:—.

**vi kvinnor
förstå oss på
kaffe —
vi dricka
gröna cirkeln**

kooperativas kaffe 3:30 kg

*"Min fästmö är
BRUNETT"*

och har i mitt tycke världens vackraste hår. Jag frågade: "Vad gör du egentligen med ditt hår, det är alltid så vackert?" "Jo, ser du, min vän", sa' hon, "det finns något som heter Syster Ellas Tjærchampon, som jag regelbundet tvättar håret med. Och var fjärde månad när jag permanentar mig låter jag min frisör använda en Ellas Special-hårinpackning. Det är hela hemligheten."

TJÄRAN

i champonpulvret

har länge varit känd som ett av de bästa medel för hår och hudsjukdomar. Den har dock endast undantagsvis kunnat användas, då dess färg, lukt och klibbighet i hög grad försvårat användningen. — Numera har man lyckats undanröja dessa olägenheter och är den tjära som ingår i Syster Ellas Tjærchampon såväl lukt- som färglös och ett utomordentligt verksamt medel för hårets vård.

ELLAS

Special-hårinpackning.

Läraren vid Stockholms Frisörskola, Frisörmästare Albert Ando, skriver i ett utlåtande:

Hårets egen naturliga färg kommer till sin fulla rätt, och frisyren blir fyligare och mera levande. Enligt min åsikt fyller Ellas Special-hårinpackning ett länge känt behov på ett utomordentligt sätt.

SYSTER ELLAS CHAMPON PULVER

ENSAMTILLVERKARE:

FABRIKSAKTIEBOLAGET ELLAS — STOCKHOLM

50 ÅR

Fru Sara Andersson, Nacka, fyllde för någon tid sedan 50 år. För den soc.-dem. kvinnorörelsen har hon varit en trogen förkämpe och särskilt inom Nacka kvinnoklubb, vars styrelse hon tillhört från starten, har hon under dess 15-åriga tillvaro nedlagt ett intresserat och uppoffrande arete.

Även kommunalt intresserad har hon under en följd av år varit ledamot av kommunalfullmäktige, kommunalnämnden samt barnavårdsnämnden. Tidigare har hon även tillhört fattigvårdsstyrelsen, där hennes för de fattiga ömmande arbete, högt uppskattades av dem, som från fattigvården behövde söka hjälp. Bristande tid gjorde dock att hon för något år sedan måste avsäga sig detta uppdrag.

Inom Stockholms läns kvinnodistrikt, vars ordförande hon är, har hon även nedlagt ett betydande arbete.

Den hyllning som kom henne till del på högtidsdagen, visar till fullo, hur uppskattad hon verkligen är. Redan tidigt på morgonen uppväktade Nacka kvinnoklubb med sång, blommor och en gåva. Dessutom voro representanter från kommunalfullmäktige, arbetarekommunen m. fl. organisationer tillstädes. Distriktsstyrelsen representerades av fru Gerda Bergstrand. Vår förhoppning är att ännu i många få behålla vår "Sara" ibland oss, till gagn inte blott för klubben, utan även för den socialdemokratiska kvinnorörelsen i dess helhet.

60 ÅR

Fru Anna Aberg, Kumla, har fyllt 60 år. Sedan många år tillbaka ingick hon som medlem i Kumla arbetarkommun, och när platsens kvinnoklubb för tio år sedan bildades var hon en av initiativtagarna. För tidningen Morgonbris har hon varit kommissionär i nio år, och detta sitt uppdrag har hon handhaft på ett sätt, som ger intet övrigt att önska.

På jubileumsdagen blev kamrat Anna föremål för många hjärtliga hyllningar och bland de uppväktande märktes givetvis även kamrater från kvinnoklubben. Mångder av presenter och blommor — alltsammans vittnande om hur högt uppskattad jubilaren var.

HOLMSUNDSKLUBBEN HAR SORG

Två av dess äldsta och aktivaste medlemmar, Selma Vinberg och Maria Åkerström ha slutat sina dagar. Kamraterna ge i brev till Morgonbris vackra uttryck för sin saknad av de båda högt skattade vännerna.

ESKILSTUNA

BESÖK

SALON MÄRHTA

KUNGSVÄGEN 2

VACKRA HATTAR

MOT MÖRKRET RES FLAMMANDE MOD!

EN PAROLL, ETT PROGRAM

Svedan efter det gångna årets bittra händelser kommer oss att bäva vid inledningen av den nya årgången — Morgonbris trettionde årgång. I trettio år har Morgonbris varit en varje månad återkommande budbärare till kvinnor i de svenska bygderna. Hur långt har den nått? Hur långt har dess stämma blivit hörd? Det kan tidningen inte själv avgöra, där den följer i utvecklingens släptåg. Skulle vi se till de många tusen frusna, isolerade kvinnoöden, "det kvinnornas gråa tålmodiga släkte, dömt till lidande och förvissning, till liv i andra hand", som man fortfarande möter överallt i vårt land, då skulle vi säga att Morgonbris grundligt misslyckats. Men samtidigt skulle vi då också förneka välsignelsen av den väldiga ordfloden från pressen i övrigt.

Redaktionen har fått brev från en arbetsstugelärarinna i övre Norrland, vari hon berättar att hon dagen innan hennes elever foro hem för julfier överraskade dem i en diskussion, som uppstått med anledning av att en flicka berättat att hennes pappa alltid brukade röra i grötgrytan på julaftonen, något som de andra ungdomarna funno enbart löjligt. För dem var nämligen det traditionella

julfirandet något fullkomligt okänt. Utan att själva vara särskilt vänner av det hävdvunna julfirandet måste vi häpna inför denna interiör. Ty om något borde vara känt av alla så skulle det väl vara de under hundratalens år omhuldade jultraditionerna, men när inte ens de trängt fram överallt i bygderna, förstår man hur starkt isolerade människorna här alltjämt leva fram sitt liv och vilka hinder det tryckta ordet har att spränga sig igenom. Med Hagar Olsson konstatera vi: "Om vi inte äro kallade att öppna vägen till det inre av Afrika, så finns det svarta världsdelar nog för oss i vårt eget land, nöd, mörker och natt, slavjakt och brödrakrig." Vi bäva inför uppgiften så mycket mer som det ödesdigra 1933 påmint oss om hur lätt slappheten, räddhågan och okunnigheten kan ge seger åt detta mörker. Men Morgonbris har från detta bistra år även hemfört en ljus, stolt erfarenhet, som ger den ny tillförsikt. Som aldrig tillförne går fram genom de gråa kvinnoleden, en rörelse. Detta manifesterar sig bl. a. i en allas ivriga önskan att ställas in i en större samverkan. Vilken riktning och på vad sätt är man till följd av okun-

nighet och isolering ej fullt på det klara med. Händelserna i världen, framförallt i Tyskland, men även de sociala svårigheterna i vårt eget land, tycks — rapporterar partiets kvinnliga sekreterare Hulda Flood efter sin riksturné där hon stått ansikte mot ansikte med inemot 15.000 kvinnor — ha gett kvinnorna en tankeställare, så att de börja förstå att tiden kräver även av dem annat än passivitet. Inte minst har den svenska regeringens krishjälpspolitik bidragit till att bland massor av förut indifferentia kvinnogrupper väcka förståelse för socialdemokratiens program och verksamhet.

Som en hänförande symbolisk gestaltning av denna kvinnornas nya väckelse syntes oss den polska skådespelerskan Sonia Alomis, då hon vid nyårsskiftet i Stockholms konserthus återgav Stefan Zweigs berättelse Rakels rättegång med Gud. Därför bilden på detta nummers vignettsida. Vad förfäderna och de stora profeterna sakna mod till det vågar mödrarnas moder — den vackra Rakel. Ensam framträder hon inför den mäktige, men inte för att bedja, utan hon processar med Gud å sina barns vägnar. Har inte han gång efter annan fordrat av henne barmhärtighet och godhet mot dem, som vållat henne lidande och har hon icke i den barmhärtige gudens namn också förmått att tukta sig själv till den tåligaste bland tåliga? Detta ger henne rätt att kräva att Gud skall göra sammaledes och pruta av på sin vrede och hämndlystnad och förbarma sig över hennes barn. "Är Du verkligen Vredens gud, så kastar jag mig i mörkrets avgrund till mina barn. Mitt tålmod är slut, jag väntar inte längre på Ditt svar".

Det är Morgonbris främsta önskan att under det år, som stundar, kunna medverka till stärkandet av mödrarnas mod — mod att glömma sin egen svaghet, så att de kunna gå förbi förfäder och profeter, traditioner och auktoriteter för att sätta in sina egna

ärliga krafter i striden för mänsklighetens framtid.

Med en lätt omskrivning göra vi den norske diktarens ord till vår nyårsparoll: **M o t m ö r k r e t r e s f l a m m a n d e m o d !**

Men det modet, som så skall bli vårt vapen, måste växa fram ur klarhet och redbarhet. Den reaktion, som nu går fram i världen och hotar kvinnornas nyvunna samhällsliga position, måste föranleda en ny frigörelsekamp bland dem.

En kvinnlig deputation uppvaktade nyligen den manlige ledaren för ett företag och hemställde om representantskap i dess styrelse under motivering att företaget ifråga bars upp av en så stor mängd kvinnor. Svaret blev att man kunde inte ta hänsyn till specialintressen. Voro kvinnorna så många borde de se till att själva förskaffa sig makt nog att göra sin stämna hörd. Egentligen borde kvinnorna tolka ett sådant råd så att de stolt togo det ad notam. Vi vilja inte agitera upp någon kvinnornas strid mot männen. Märk väl att det socialdemokratiska kvinnoförbundet var den enda kvinnoorganisation som vid senaste valet särskilt hävdade att kvinnornas strävan efter frigörelse är att betrakta som ett led i den allmänna kampen för att skapa bättre samhällsförhållanden och att striden inte står mot utan vid sidan om mannen. Kvinnornas öde blir vad de själva göra det till.

Vi önskar att vi hade tillfälle att sätta i de klenrognas händer en bok som Hagar Olssons Chitambo. I den skulle ni alla återfinna er barndoms fria stråtrövarhjärta, och heta åtrå till stora bragder, glänsande utmärkelser, till det vilda och farliga livet ute i vida världen. Åter känna den hemliga förödmjukelsen att vid femton års ålder hänvisas till fruntimmerskapet — kvinnornas gemensamma öde att se

sitt liv ebba ut och rinna i sanden utan att förmå röra varken hand eller fot, utbrunna, förbrända av ostillad lyckohunger. Men ur förödmjukelserna, de personliga besvikelserna och ångesten inför världens kaos, ur sitt eget folks levande verklighet, ur allt det spänningsfyllda, heterogena och tragiskt laddade i dess tillvaro ser Hagar Olsson av i dag, kvinnorna av i dag, ur havet höja sig en frisk oberörd kontinent, över vilken människorna skall gå, framtidslätt, såsom man går när man har livet framför sig. Som aldrig förr uppleva hon och hennes systrar sin samhörighet med sitt folk, deras ödesbundenhet vid dess vägar genom historien, deras delaktighet i dess framtid. Nu måste de känna att de äga en rot i tillvaron, ett folk, ett egendomsfolk och genom det en mänsklighet, ett universalliv. Hon som stått på sidan om allt som skett i verkligheten och jagat efter sin egen lyckas fantom, hon får känna hur en uppgift och en tro växer fram ur död och brinnande skam.

Männen skola inte ensam kampa sig igenom. Kvinnorna äga en vishet, som borde ge dem styrka att självfallet bli med. Vilken kvinnlig läsare fylles ej av en ljuv förundran över systerskapet, när hon hör Hagar Olssons Vega: "Jag vaggade honom i min famn, mannen, mödrarnas eviga barn. Dunkla heliga minnen steg upp till mitt flyktiga medvetande, minnen av årtusendens beslöjade kvinnoliv, och jag var inte längre den unga oerfarna flickan med sin oro och spänning, sina förklädda önsningar, jag var så gammal som kvinnan är, mitt ansikte var grått, mina ögon blinda som en sierskas."

Vad borde kunna tända liv i de stumma för föreläsarnas ord oberörda kvinnoörsamlingar man ej sällan ser på möten ute i landet om ej denna erinran om kvinnornas visionära ögonblick, då människoålderns oväsentligheter sjunka undan och de se med urmoderns siarkraft över slaktenas tåg?

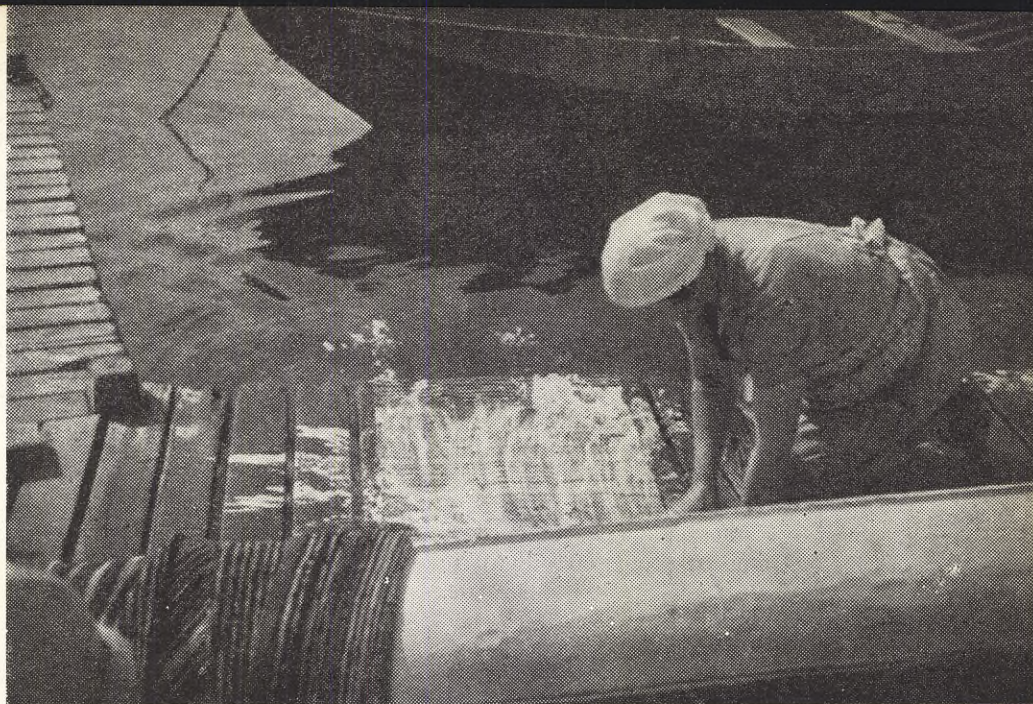
KVINNORNA MÅSTE FINNA RÄTT PÅ SIG SJÄLVA OCH SIN PLATS

Det gäller främst för oss att uppmuntra kvinnorna till att finna rätt på sig själva och sin plats i samhället och dess arbetsvärld. Då skola de också kunna motverka sådana tendenser som nu senast kommit till uttryck i Nationell tidning, där det heter:

Det demokratiska genombrottet och kvinnorörelsens krav på jämställdhet med mannen begåvade oss för cirka ett decennium sedan med en behörighetslag, som ger kvinnan rätt — på några undantag när — att söka och innehava samma tjänster som mannen, på samma gång som kvinnan även i övrigt blev honom likställd. Frågan beträffande den gifta kvinnans ställning i förvärvsarbetet är med vår syn på nationen och dess fortbestånd och på hemmet och dess danande och fostrande uppgifter såsom huvudfunktioner även under normala förhållanden ett problem av allvarigaste natur för samhället som sådant. Familjen och hemmet utgör den grund på vilken nationen av i dag vilar men är samtidigt även det frö, ur vilket morgondagens Sverige skall växa upp. Hela problemet om familjens i egentlig bemärkelse vara eller icke vara är starkt förknippat med frågan om den gifta kvinnans ställning i förvärvsarbetet. Bortsett från de åtgärder som över huvud måste vidtagas för att underlätta och befordra familjebildningen i vårt land får icke staten vara blind för eller rent av stimulera till en för nationen på detta område skadlig utveckling. Givetvis äro icke statens och kommunens lika litet som enskilda företags befattningar avsedda för kvinnor, vilka genom sina mäns arbete bli försörjda, men som för sin egen njutnings- och sitt eget lyxbegärs skull anse sig böra stjäla brödet från sin arbetslöse medmänniska. Den kvinnan måste bort till gagn för såväl staten som hemmet och familjen. Begreppet familj omspänner icke blott man och hustru, utan man, hustru och barn. I just ordet barn ligger en av kärnpunkterna i detta problem och just den, som vid sidan av den skrämmande arbetslösheten gör frågan så allvarig, ty det är ingen hemlighet, att den för nationens fortbestånd så viktiga nativitetsfrågan för gifta kvinnor i förvärvsarbete i allmänhet saknar aktualitet. Detta är tyvärr förhållandet bland framför allt de gifta kvinnorna, vilka genom sina mäns löneförmåner och anställningsförhållanden kunna gå en trygg och säker framtid till mötes.

Nativitetsproblemet måste för en livsbejakande nation alltid intaga en framskjutna ställning.

Vilja vi svenskar icke gå gubbnationens utveckling till mötes utan räkna oss till en av de livsbejakande nationerna, ja, då är det vår plikt att göra det bästa möjliga av det för handen varande läget. Den gifta kvinnans plats är därför, då möjligheter härför finnas, icke att inneha befattningar av olika slag utom hemmet, utan att fylla sin av naturen och äktenskapet givna funktioner, nämligen att vara moder och maka.

HJÄLPHISTRUN — också ett kvinnligt förvärvsarbete, som tar sin utövers tid och kraft hårt i anspråk, men nämnes aldrig i agitationen mot gift kvinnas arbete.

ARBETERSKAN med vigselring »måste bort till gagn för staten och familjen»!

K R I S T I N A - G R U P P E R

Dessa Hitlertoner låta säkerligen mycket bestickande för kvinnor, som inte göra sig möda till närmare eftertanke.

Karakteristiskt för denna Nationella ungdomsförbundets inställning är dess nya plan att bilda särskilda kvinnliga tjänstegrupper. "Utan de kvinnliga medlemmarna skulle Nationella ungdomsförbundet aldrig varit vad det är", yttrade vid något tillfälle dess v. ordförande löjtnant Wilcke och berättade i samma andedrag om deras ambition, offervilja och uthållighet. Den nya kvinnoorganisationen skall få namn efter Kristina Gyllenstierna. Sida om sida med kritiken mot demokratin för att den

svenska kvinnan har samma rätt till arbete som mannen ger man en hänförd skildring av riksföreståndarens änka, som försvarade Stockholm mot danskars angrepp:

"Vår kunskap om henne är ringa, men att hon var en betydande kvinna, förstär man av den uppmärksamhet med vilken hennes göranden och låtanden följdes av alla, och av svenska män och kvinnor skall hennes namn alltid minnas med stolthet, därför att hon i en tid då de flesta sveko fortfor att föra sitt lands talan, därför att hon inte motståndslöst föll undan utan vågade försöket att kämpa mot fienden. När slutet kom och Stockholm föll var det hennes förtjänst att det föll med ära."

I nöd, krig och andra tider, när "de flesta svika" då vet man kvinnornas möjligheter.

Läs!

Läs!

VILKEN UPPFATTNING HYSER DEN MANLIGA KAMRATEN?

Vi hörde en man, som på tal om att sovjet "socialiserat livsföringen" under femårsplanen till följd av nödvändigheten att dra in kvinnor i industriellt arbete framställde frågan: Vad skall det bli med den kvinnliga arbetskraften när femårsplanen är förverkligad? Varför kunde inte frågan lika gärna ha lytt: Hur skall all denna så intensivt uppmobiliserade arbetskraft sedermera utnyttjas? Såväl den svenska mannen som den svenska kvinnan har alltför litet bemödat sig om att göra klart för sig varthän utvecklingen egentligen fört oss, när det gäller problemet om familjen och dess medlemmars ställning till varandra och samhället. Inte minst bland de socialdemokratiska männen konstatera vi i ganska stor utsträckning ett vanetänkande, som på intet sätt skiljer sig från vanlig borgerlig livssyn.

ALLVARLIGT HINDER FÖR DEN SOCIALISTISKA TANKEN

En enquête bland ledande fackföreningsmän, som Morgonbris satt igång just nu för att publicera i februarinumret, har redan givit flera belägg härpå i form av uttalanden om vår livsföring, familjen och kvinnans förvärvsarbete, som inte skiljer sig en nyans från den ovan refererade uppfattningen i Nationell ungdom. Det är med förfäran man iakttagert denna människens inställning, ty den innebär ett allvarligt hinder för den socialistiska tankens seger.

Läs!

Med rätta invänder i ett brev, som återfinnes på annan plats i detta nummer, en ung arbetarhustru i en norrländsk stad

Hur många äro de, som reflekterat över vilken förändring i familjehushållet en Normarestaurang åstadkommit?

att arbetarna i allmänhet icke vilja ha ett nytt samhälle om detta ställer större moraliska krav på sina medlemmar än det gamla gör. De bära nog — försätter vår kamrat, det nya samhället på läpparna, men de vilja endast ha det gamla litet bättre än det är. De vilja ha ett samhälle där de kunna

få sina personliga önskningar uppfylla vare sig det nu gäller mera sprit, finare bostäder, möbler, kläder, radio, mera "frihet", med andra ord de vilja ha det materiellt bättre ställt. Är det endast detta som socialdemokratien och arbetarrörelsen strävat och strävar efter? Eller är det icke att försöka bibringa människorna en ny livsåskådning?

Det tragiska är att människorna i flesta fall icke själva veta eller inse annat än att deras egen inställning är den riktiga, och att de ledande inom rörelsen föregå med gott exempel! Detta förhållande kan icke få fortgå i längden. Ett nytt samhälle måste ställa större fordringar på sina medlemmar än vad det nuvarande gör, och det är nog detta som för många verkar så avskräckande. Vi måste ha en ny anda i hemmen och på arbetsplatserna, ja i vårt samliv över huvud taget.

Ja, se där en uppgift som är ytterligt angelägen för de socialdemokratiska kvinnorna och därmed även Morgonbris, nämligen att slå ner vanetänkandet och fördjupa livssynen inom våra led. Vanetänkandet, sådant vi se det manifesteras bland våra manliga kamrater, bottnar i likgiltighet och okunnighet om problem som ju ändå äro bland de mest fundamentala i den mänskliga tillvaron — vilken försummelse i sin tur förklaras av att dessa män varit så hårt upptagna av kampen för arbetarklassens politiska och ekonomiska ställning.

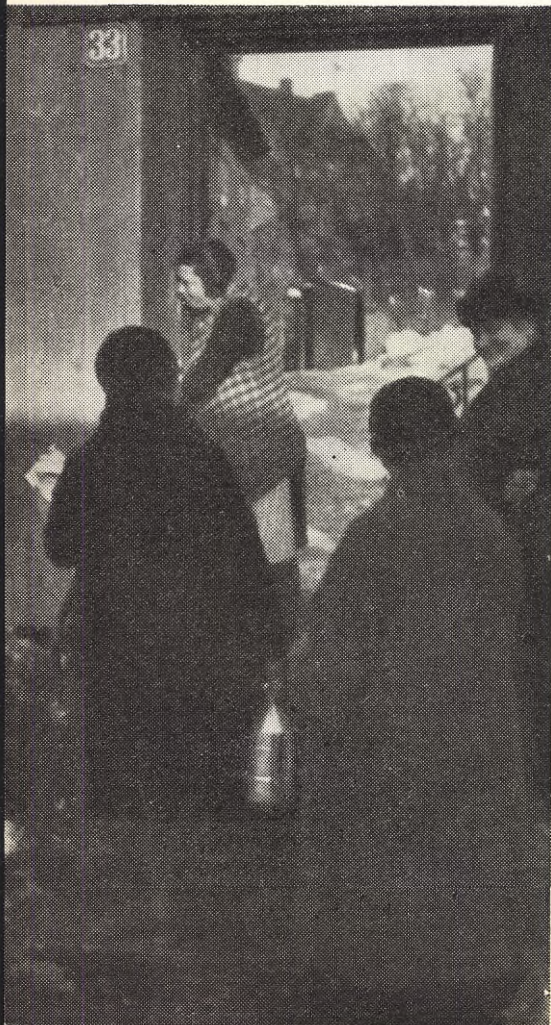
KVINNAN OCH RELIGIONEN

När de socialdemokratiska kvinnorna tränga djupare in på familjeproblemet och sin egen ställning komma de ej att kunna undvika religionsfrågan, som förresten redan ryckt fram i förgrunden. Prästerna omvittna i dagspressen att "Kristus är aktuellare än någonsin", en ny religiös rörelse går fram över världen. Även här måste de socialdemokratiska kvinnorna uppvisa mod, skynda till och reda upp bepreppen. Erinra vi oss aldrig så flyktigt religionshistorien se vi hur religionen uppstår när människorna inte längre behärska sina livsvillkor, utan leva i otrygghet och ångest. När människorna genom eget handlande, genom okunnighet och beroende ej förmå att förbättra sina förhållanden, söka de fly från verkligheten över till drömmar om mäktiga hjälpare, som stå till deras förfogande. Ju mera kuvat och farofyllt ett folk lever, desto starkare är dess religiösa tro.

Läs!

Den tekniska och naturvetenskapliga utvecklingen har för första gången i världshistorien skapat förutsättningar för riklig och säker tillförsel av livsförnödenheter för alla människor på jorden och samtidigt fritid nog för alla att kunna få del av utvecklingens frukter. Naturkrafterna äro inte längre människornas herrar utan

»Det kvinnornas gråa släkte dömt till liv i andra hand.»

deras tjänare. Och samtidigt har läkarvetenskapen besegrat den ena efter den andra av de sjukdomar, som en gång bidro till att göra livet osäkert.

När det religiösa behovet ändå framträder, som det gör, är orsaken — säger Erling Schreiner i sin bok Naturvetenskap og religion — att framstegen i teknik och läkarvetenskap icke ha givit människorna tillräcklig trygghet och förmåga att behärska sina livsvillkor. I det kapitalistiska samhället uppträder goda och dåliga tider som mystiska, oberäknliga krafter. Trots förmågan att behärska naturen stå människorna i dag — under krisen — mera oförstående, mera maktlösa inför produktionsprocessen än de gjorde under stenåldern. Under stenåldern kunde det inte tänkas att människorna skulle svälta därför att det fanns för rikligt med livsmedel, frysa därför att det fanns för mycket kläder, vara hemlösa därför att det fanns för mycket bostäder. Det är vad vi uppleva i dag.

KYRKANS RENÄSSANS

Man måste erkänna att prästerna ha ett vaket öga för sammanhangen mellan ekonomisk kris och kristendom. "Enligt min mening ha vi nu en lämplig tidpunkt för förkunnandet av evangeliet på grund av den stora rådlöshet som härskar på det ekonomiska och sociala området. Ekonomiskt och socialt bekymmersamma tider äro i regel goda tider för evangeliet", säger den norske biskopen Lunde.

Som social och politisk faktor var och är den härskande kyrkan alltid densamma. Dess uppgift är att trösta de undertryckta med hoppet om evig lyckalighet efter döden endast de finna sig i all orättfärdighet på jorden, endast de äro ödmjuka, de i anden fattiga och fega.

Dess uppgift är att försvara de bestående samhällsförhållandena som eviga och rättfärdiga. Det socialdemokratiska partiet har alltid fört på sitt program kravet på religionsfrihet, vilket inneburit tolerans mot religiöst oliktänkande, men de socialdemokratiska kvinnorna måste modigt se i ögonen den förhandenvarande situationen, som hotar att föra oss tillbaka till en institution, som är alltför bunden av omsorgen om världen av i dag för att äga kraft att förverkliga kristustanken. Slår inte emot oss något av medeltidskyrkans kvava luft och halvdunkel inför den skildring biskop Lönegren ger av alla de tecken, som framkalla föreställningen om, att "en mäktig våg av nyvaknat levande andeliv går fram över den svenska kyrkans marker": den starka tillströmningen till prästämbetet, de osedvanligt talrika kyrkorestaureringarna, ej minst av "ödekyrkor"; mängden av möten, kurser, "veckor" av alla slag, den kraftiga tillslut-

ningen till kyrkofester med förkärlek för processioner, skrudar och estetisk utsmyckning.

Men biskop Lönegren är i alla fall inte alldeles säker på utan att teologfrekvensen kan tyda på en konjunkturenpassning i arbetslöshetstider; att restaureringsvilligheten ej sällan är ensidigt kulturhistoriskt och musealt betonad och saknar sinne för kyrkans innersta uppgift; att i skådets pellet kyrkofesterna utgör alltför ofta den starkaste dragningskraften.

Biskopen konstaterar emellertid att socialdemokratins förr så fräna kyrkofientlighet numera ingalunda är dess obrutna linje i religionsfrågan. På detta svara de socialdemokratiska kvinnorna med ungdomsförbundets tidning Frihet:

Utän tvivel finns det hos de vaknaste och bästa i alla läger en andlig upprorsstämning, ett behov att revoltera mot den flacka nyttighetsmoral och ytliga rationalism, som utmärker kapitalismens epok, en leda vid mycket av den anfrätta civilisation, det billiga bjäfs och det själlösa jäkt som orättmätigt kallas kultur. Utän tvivel finns det hos de sundaste av den yngre generationen liksom hos de av en äldre generation, som bevarat sina sinnen friska, en stark längtan till en enklare, renare, värdigare och samtidigt gladare livsstil.

Men det målet köper man icke för så billigt pris som att sluta tänka förnuftigt och kasta sig i armarna på tungomålstalande väckelserörelser. Det är icke dagens människor värdigt att fly från verkligheten. Där finns för mycket arbete ogjort, för många problem att angripa och bringa till en lösning i stället för att söka sin tillflykt i mass-extasens bedövning.

Förnuftet står i oblikkelig motsats till kyrkans och prästadömens anspråk på att veta besked om det ovetbara eller att utestänga förnuftet från dess behöriga område. Äkta och ursprunglig religiositet däremot kan icke sträva till att sätta stängsel mot förnuft och vetande, än mindre att jäva förnuftets och forskningens vittnesmål på någon enda punkt dit förnuft och vetande orkar tränga. Därtill råder en alltför nära förväntskap mellan den vetenskapliga sanningslidelsen att borra till vetandets yttersta gräns och den sanningskära religiositetens hunger att nå över det okändas tröskel. Därför blir det ett självbedrägeri och en väg i fåvitsko, när man tror sig vinna en religiös renässans genom att främja mytbildning och känslorus i strid mot sans och förnuft. Vad som där vinnas är en vidskepelsens renässans, ingenting mera.

Nödvändigheten av att de socialdemokratiska kvinnorna medverka till att hålla denna linje klar bland de egna leden belyses av en diskussion i den kristligt-socialdemokratiska tidskriften Broderskap beträffande den aktuella s. k. sedlighetsdebatten. En ungdomsklubbbist invänder: "Broderskap är nog inte blind för alla de sociala olyckor, som det sexuella mörkret är skuld till. Men hur vill Broderskap komma till rätta med frågan?" Broderskaps red. svarar: "Frågan om inga, få eller många barn i ett äktenskap hör enligt vår enfaldiga uppfattning till dem, beträffande vilka den

Läs!

enskilde själv utan självkorade läromästare bör få träffa sitt avgörande inför Gud och samhället."

DE RELIGIÖSA FÖRESTÄLLNINGARNA HA ORSAKAT KVINNANS TILLBAKASKJUTANDE I SOCIALT AVSEENDE

I sin till jul utkomna bok *Kvinnan och religionen* påvisar religionshistorikern Efraim Briem att kvinnornas tillbakaskjutande i socialt avseende oftast har sin grund i rent religiösa föreställningar. På de primitivare stadierna är hela samfundslivet med alla sina skiftande förordningar och regler religiöst betonat; där kunde nog också finnas seder och bruk, som ha utkristalliserats under människans kamp för tillvaron och därför ha en i hög grad praktisk betydelse, men även dessa motiveras religiöst. En allmän uppfattning är att kvinnans undertryckta ställning beror på hennes svagare fysik, vilken gör att hon måste ligga under för mannens brutala styrka. Detta är emellertid alldeles säkert felaktigt, ty för det första är brutalitet och våld emot kvinnor ytterst sällsynta företeelser hos primitiva folk (det är moderna kulturföreteelser!) för det andra ha vi redan sett att i de äldsta av oss kända samfundsskicken är kvinnans ställning synnerligen stark, ehuru hon naturligtvis även då på intet sätt varit mannen överlägsen i styrka, ty överallt finna vi kvinnan ivrigt deltagande i de religiösa ceremonier, som äro tillåtna för henne; i religionens begynnelsestadier möta vi henne som den drivande kraften och under hennes vård har kulten först utgestaltats.

Utan orsaken måste vara en annan. Så vitt vi nu kunna se, kan det icke vara något annat än den primitives fruktan för kvinnans regelbundna periodiska blödnings. De flesta primitiva folk ha en instinktiv fruktan för och aversion emot blod. Hos så gott som alla folk jorden runt på lägre kulturstadier betraktas kvinnorna under dessa perioder som orena och få inte återvända till andra människor, förrän de genomgått utförliga reningar. Hos Nordamerikas indianer t. ex. funnos i forna tider utanför lägren särskilda hyddor, i vilka kvinnorna under dessa tider måste uppehålla sig. Samma rädsla finna vi även hos kulturfolk på ganska höga utvecklingsstadier. Även efter barnsbörd var kvinnan oren och måste genomgå särskilda reningar och företaga försoningsoffer; remscenser av denna uppfattning ha vi ända in i vår tid i föreskrifterna om barnaföderns kyrkotagning, som till sin innersta kärna icke är något annat än en reningsceremoni som kvinnan måste genomgå för att åter få intaga sin plats i gudstjänstrummet. "Man måste säga — slutar prof. Briem — att det ligger en djup tragik i detta, att just de fysiologiska

Låt ej sanningen bli förkvävdl

förlopp, som sätta kvinnan i stånd att fylla sin högsta uppgift på jorden och bli va moder, blivit orsaken till otaliga lidanden för henne. I mer än ett avseende har det blivit kvinnans lott att med smärta föda sina barn till jorden."

Är inte redan detta sagda tillräckligt att stimulera kvinnorna till att äntligen göra en vidräkning med de religiösa vanföreställningar, som förkrympt det kvinnliga släktets andliga liv under årtusenden, med de föråldrade, för hela samhällets friskhet ödesdigra kyrkliga traditionerna.

BOKCIRKLAR I KVINNOKLUBBARN

Då vi härovan använt oss av några nyutkomna böcker för att understryka vår mening har det även varit med den biavsikten att pigga upp den allmänna läslusten hos hemmens kvinnor. Vi ha anledning tro att om husmödrarna bereddes tillgång till aktuella böcker skulle det ej stå länge på förrän de tog steget ut ur sin gråa, instängda värld. Från en arbetsplats som Tobaksmonopolet berättas det att fabriken bokstuga framkallat en oerhörd aptit på böcker. Man lånar hem dem och ser till att man alltid får någon liten stund över efter kvällsdiskens för läsning. Sedan i kamratkretsen på fabriken blir det anledning till ständiga vittgående diskussioner om böckernas människor, deras öden och miljöer. F. n. är intresset koncentrerat på bokmarknadens förnämsta rese-schildringar. På så sätt gör man i andanom gemensamma spännande färder till Indien, Kina, Amerika, Afrika etc. Morgonbris ämnar energiskt agitera för organiserande av bokcirkel inom kvinnoklubbarna. Vi frambar förslaget vid ett möte på Stockholms allmänna kvinnoklubb, där diskussionen kring det blev ett uppiggande inslag i kvällens program och

resulterade i att man frejdigt anslag 40 kr. ur klubbkassan samt lämnade cirka 20 kr. i frivillig kollekt. Dessutom reste sig en medlem upp och förklarade sig vilja till cirkeln skänka 15 böcker ur julens bokfod. För de anslagna pengarna har inköpts ett lika stort antal nyheter. Dessa böcker komma nu att automatiskt cirkulera bland medlemmarna efter samma system, som är rådande inom de allmänt på arbetsplatserna förekommande bokcirkelarna. Alltså med varje bok följer en förteckning över de cirkelmedlemmar mellan vilka den skall cirkulera samt deras lånetider. Var och en får behålla boken 14 dagar. När alla läst boken auktioneras den bort och cirkelkassan får ny förstärkning. Till ledning för de övriga klubbarna, som väl utom allt tvivel nu skynda att följa exemplet följer här en förteckning över Allmänna klubbens bokval — som synes nya friska romaner, som beröra olika dagsproblem, samt några moderna skrifter om barnuppfostran.

Moa Martinsson: *Kvinnor och äppelträd*.
Hagar Olsson: *Chitambo*.
Phyllis Bentley: *Arv*.
R. H. Bruce Lockhardt: *Som politisk agent*.
A. S. Neill: *Problemföräldrar*.
—, — *Problembarn*.
Harry Blomberg: *Floden stiger*.
Aldons Huxley: *Vissna löv*.
Walfridsson: *Slavar*.
Hans Fallada: *Hur ska' det gå med Pinnebergs*.
Ivar Lo-Johansson: *Godnatt jord*.
Ludvig Nordström: *Bondenöd*.
Sigrid Boo: *Livhanken*.
Eyvind Johnson: *Regn i gryningen*.
Sinclair Lewis: *Ann Vickers*.
Vera v. Kræmer: *I lust och nöd*.

(Forts. sid. 18.)

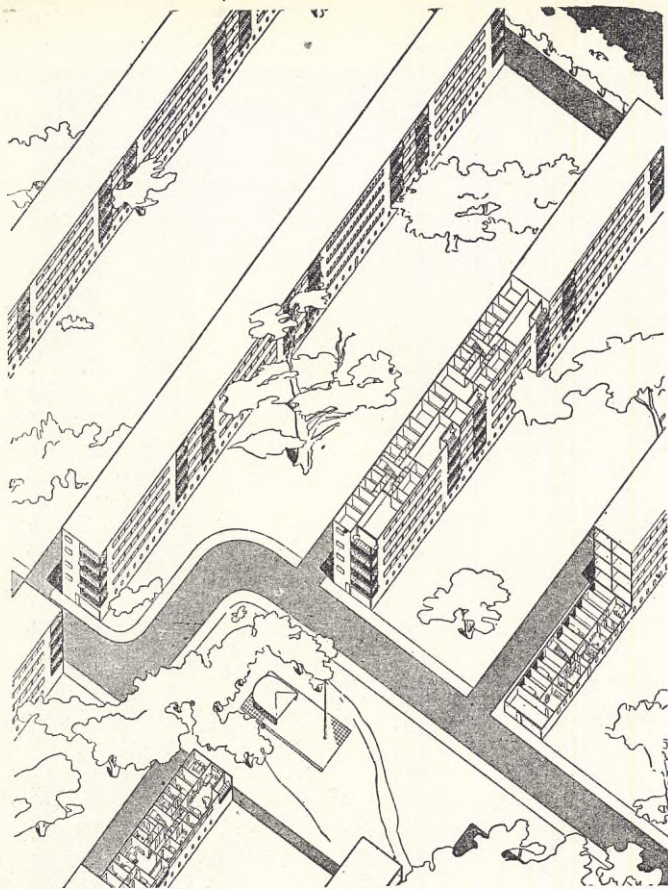
Bild ur Modern Photography 1933—34.

DE FATTIGA, DÖDA SJÄLARNÄ MÅSTE BLI AVSKAFFADE

Det är en sak som ofta slagit mig då jag läst Morgonbris: Den stora optimism visavi kvinnorna som präglat många artiklar. Och jag är kommen till den slutsatsen att det måste finnas en arbetarkvinnornas elit eller ett överskikt efter vilket tidningens medarbetare sett och dömt. Jag är fullkomligt främmande för denna elit, jag måste ha sett och dömt efter ett annat skikt, och det är om dessa jag vill skriva och berätta mina erfarenheter. Jag har i 7 år varit gift och bosatt i ett industrisamhälle (som gränsar till en industristad) och jag talar i fortsättningen om de människor med vilka jag under denna tid kommit i personlig beröring och vilka, det måste jag tillstå, jag studerat ingående. Icke för mitt nöjes skull utan av nödtvång, och efter många missförstånd. Jag har emellertid fått den uppfattningen att arbetarna i allmänhet och deras hustrur i synnerhet icke vilja ha ett nytt samhälle om detta ställer större moraliska krav på sina medlemmar än det gamla gör. De bära nog det nya samhället på läpparna, men de vilja endast ha det gamla litet bättre än det är. De vilja ha ett samhälle där de kunna få sina personliga önskningar uppfyllda

vare sig det nu gäller mera sprit, finare bostäder, möbler, kläder, radio, mera "frihet", med andra ord de vilja ha det materiellt bättre ställt. Är det endast detta som socialdemokratien och arbetarrörelsen strävat och strävar efter? Eller är det icke att försöka bibringa människorna en ny livsåskådning? Någon, jag minns nu icke namnet, har sagt att arbetarrörelsen är "en rörelse av kapitalister med förhinder". (Hendrik de Man citerar dessa ord i Socialismens psykologi.) Med de erfarenheter jag — och även min man — hittills ha av våra medmänniskor (så när som på några lysande undantag) måste jag instämma i denna definition. Men det tragiska är att de i flesta fall icke själva veta eller inse annat än att deras egen inställning är den riktiga, och att de ledande inom rörelsen föregå med gott exempel! Detta förhållande kan icke få fortgå i längden. Ett nytt samhälle måste ställa större fordringar på sina medlemmar än vad det nuvarande gör, och det är nog detta som för många verkar så avskräckande. Vi måste ha en ny anda i hemmen och på arbetsplatserna, ja i vårt samliv över huvud taget, men först och

(Forts. å sid. 18.)

KVINNORNA BLI BOSTADSREVOLUTIONÄRER RADIKAL BOSTADSAVDELNING I MORGONBRIS SKALL STÖDJA DEN PLANERADE KAMPANJEN

Morgonbris har under det tillämpliga året starkt erfarit att de politiska händelserna i världen, framförallt i Tyskland, men även de sociala svårigheterna i vårt eget land, framkallat en rörelse bland kvinnorna, som aldrig tillförne. Inte minst har den svenska regeringens krishjälppolitik bidragit till att bland massor av förut indifferentia samhällsgrupper väcka förståelse för socialdemokratins strävanden.

Detta manifesterar sig bl. a. i en allas ivriga önskan att ställas in i en större samverkan. Vilken riktning och på vad sätt är man till följd av okunnighet och isolering ej fullt på det klara med. För oss ter det sig därför hart när som en plikt att söka tillvarata denna nyväckta vilja och frivilliga arbetskraft.

Med hänsyn till ovannämnda erfarenhet om kvinnornas ställning till regeringens krisprogram äro vi övertygade om att bostadsfrågan är den fråga med vilken vi lättast nå fram till kvinnorna och ge deras handlingsiver en inriktning, som måhända kan föra dem till ett påtagligt och därmed också stimulerande resultat.

Kvinnoförbundet och Morgonbris ha redan under de senaste åren sökt aktualisera detta problem inom sina led bl. a. genom framläggandet av ett kvinnornas bostadsprogram, vilket förbundets medlemmar på sina håll gjort till föremål för studier i särskilda cirklar. Det säger sig självt att denna verksamhet ytterligare stimulerats av meddelanden om regeringens olika föranstaltningar för skapandet av nya bostadsförhållanden. Detta har nu gjort det angeläget för Morgonbris att, om möjligt, rent praktiskt organisera och utnyttja kvinnoförbundets medlemmar i anslutning till regeringens aktioner och härigenom samtidigt måhända framkalla en bredare opinion för dessa.

Vi räkna även med det starka agitationsmedel för den socialistiska samhällsordningen, som ligger i en sådan vår bostadspropaganda, då — som med rätta framhålles av våra unga socialt inriktade bostadsbyggare — man inte kan syssla med bostadsreformer utan att till sist konstatera att man inte ens i detta avseende förmår särdeles mycket förrän man går till grunden med hela samhällssystemet.

Planen för hur denna kvinnornas rent praktiska bostadsaktion skall genomföras hoppas vi bli i tillfälle att återge i ett kommande nummer.

Här nedan öppnar Morgonbris en större bostadsavdelning, som skall återkomma i varje nummer under året i syfte att få en större allmänhet att klart fatta bostadsfrågan som ett grundläggande samhällsproblem och därmed även stödja kvinnornas planerade praktiska bostadskampanj. Vi ha all anledning att ställa stora förväntningar på denna avdelning. Det har nämligen lyckats oss att vinna medarbetarskap från våra förnämsta pennor bland de moderna, socialt ansvarskännande bostadsbyggarna och läkarna. Morgonbris bostadsavdelning skall avhandla trångboddhetens problem, bostadens betydelse för folkhälsan, familjen och bostaden, hyresgäströrelsen, egnahemsrörelsen, landsbygdens bostadsfråga, jord- och stadsplaneifrågan, bostadsbyggandets socialisering. Varje nummer kompletteras med mindre uppsatser, aktuella notiser och verklighetsbilder, fotografiskt och annat illustrationsmaterial. Bl. a.: Göteborgsstriden, andra hyresgästaktioner, inredningsfrågor, möbleringsproblem, bostadshygien m. m. Som löpande serie under hela årgången införes i populär sammanfattning grundläggande bostadslitteratur, Engels "Kring bostadsfrågan" och andra.

BOSTADSPROBLEMET LÖST 1872

Då i dessa dagar de mindre bemedlades bostadsfråga står på dagordningen och utgör ett av tidens största sociala problem är det förvånande, att en av arbetarrörelsens klassiska böcker Friedrich Engels "Zur Wohnungsfrage" (Kring bostadsfrågan) är så föga känd och icke ens finnes översatt till svenska.

Boken, som utkom 1887, utgör en sammanställning av ett antal polemiska artiklar, som Engels skrivit i den socialdemokratiska tidningen Volkstaat i Leipzig år 1872. Artiklarna kompletterades med ett förord, vari Engels redogjort för sina motståndares inställning.

1932 utgavs en ny upplaga på Internationale Arbeiter-Verlag med förord av Paul Friedländer.

Det är karaktäristiskt för Engels geniala och skarpsynta analys av bostadsproblemet, att hans kritik alltjämt efter 60 år är aktuell, och att hans förutsägelser om den fria kapitalistiska bostadsproduktionens utveckling besannats.

Den logiska skärpa med vilken han genodrivit de kapitalistiska och småborgerligt socialistiska motargumenten får en ytterligare pregnans, när man ser dem mot bakgrunden av hela den tekniska utvecklingen, som kännetecknar denna mellantid, och som dock icke förmått utplåna bostadsnöden.

Engels bok ger icke blott svar på en mängd av de frågor, som debatteras, utan den utgör även en bister kritik av allehanda socialt kvacksalveri, med vars hjälp man sökt och alltjämt söker bota denna samhällsskada.

Friedländer avslutar sin inledning med några ord om bostadsfrågans utveckling i Tyskland, och han framhåller, hur denna på alla punkter givit Engels rätt.

Han varnar det socialdemokratiska partiet för att genom olämplig bostadspolitik och olämpliga reformistiska åtgärder gå kapitalismens och reaktionens ärenden.

Hans varning synes ha varit välgrundad med tanke på den senaste utvecklingen i Tyskland.

Den är så mycket mer motiverad för oss, som känna denna utveckling, och Engels bok måste anses vara en värdefull tillgång för de socialpolitiker, som syssla med det stora problemkomplex som heter bostadsfrågan.

I några artiklar i denna tidning komma vi att närmare gå in på Engels analys härav samt anknutes även till några aktuella exempel. Bostadsfrågans utveckling under de sextio år som gått sedan han skrev sina artiklar synes vara ett ovedersägligt bevis för riktigheten av Engels teorier.

Viking GÖRANSSON

BOSTADSFRÅGANS TRÅNGMÅL AV ARKITEKT SVEN MARKELIUS

sträckning övat sitt inflytande på de ekonomiskt någorlunda tryggade befolkningsgruppernas bostadsförsörjning. Men därvid stannar det. Stora delar av arbetarklassen leva under ytterst dåliga bostadsförhållanden, i ofta bristfälliga och än oftare överbefolkade lägenheter.

MAN BOR FÖR TRÅNGT

Det är betecknande att i svenska städer med mer än 10.000 innevägnare antalet 1- och 2-rumslägenheter uppgår till omkring 75 % av hela antalet med kök försedda lägenheter. En god belysning av bostadsförhållandena inom denna kategori av lägenheter får man av en i början av förra året verkställd bostadsundersökning i Göteborg.¹ Resultatet av denna undersökning, som för övrigt tidigare behandlats i denna tidning, kan naturligtvis icke bilda en fullt tillförlitlig utgångspunkt för bedömning av motsvarande bostadsförhållanden på övriga orter. Det finns emellertid ingen anledning att antaga, att de i Göteborgsundersökningen påvisade förhållandena allt för mycket avvika från vad som kännetecknar andra större samhällen. Enligt denna undersökning, omfattande 7.000 genom lottning uttagna familjer, boende i 1- och 2-rumslägenheter, befunnos över 36 % trångbodda. (Man har därvid utgått från att trångboddhet inträder, när per bostadsrum förekommer mer än 2 personenheter och per kök mer än ½ personenheter. Som 1 personenheter räknas vuxen, som ½ personenheter räknas barn under 15 år.) Av stor betydelse är emellertid den omständigheten, som undersökningen av de ifrågavarande familjernas inkomstförhållanden givit vid handen, att endast omkring en femtedel av dessa trångbodda eller något över 7 % av samtliga familjer i denna kategori av smålägenheter kunde anses vara av ekonomiska skäl tvingade till trångboddhet. Av de 7.000 undersökta familjerna skulle sålunda ändå omkring 500 vara utan möjlighet att förbättra sina dåliga bostadsförhållanden. Ehuru denna siffra i och för sig verkar beklämmande, kan man tryggt påstå, att den icke till fullo ger uttryck åt de svårigheter, som i verkligheten förefinnas. Man kan med andra ord icke utgå från att alla de andra skulle kunna få det bra, om de lärde sig inse betydelsen av goda bostadsförhållanden och kunde förmås att offra en större del av sin inkomst på denna post.

FRIVILLIG OCH OFRIVILLIG TRÅNGBODDHEIT

Till att börja med är det uppenbart att man, när det gäller kostnaden för bostaden, är bunden för längre tid framåt än i fråga om

¹ Myrdal och Åhrén: Undersökning rörande en utvidgning av bostadsstatistiken. Statens offentliga utredningar 1933:14.

andra levnadskostnader. Medan dessa senare, utgifter för mat, kläder, bohag, nöjen o. s. v., från tid till annan kunna anpassas till varierande inkomstförhållanden, är detta icke fallet med de kostnader, som man binder sig för vid ett lägenhetsköp eller vid undertecknandet av ett hyreskontrakt. I tider av stor osäkerhet på arbetsmarknaden med överhängande risk för arbetslöshet eller lönesänkningar är det naturligt, att en viss försiktighet gör sig gällande gent emot en höjning av levnadsstandarden på områden, där man icke snabbt kan anpassa sig till de försämrade levnadsvillkor, som när som helst kunna väntas inträffa.

Vid bedömandet av den "frivilliga" trångboddhet, som genom utredningen påvisats, måste man även beakta, att de levnads-kostnader som återstå, sedan erforderliga kostnader för en tillfredsställande bostad frändragits, äro mycket lågt räknade. En minimibudget, som upptager dessa övriga levnadskostnader — för mat, kläder, bränsle, lyse, inventarier, hälsovård m. m. — till 1.572 kr. om året för en familj bestående av 2 vuxna och 3 barn, till 1.872 kr. för en familj bestående av två vuxna och fem barn o. s. v., är otvivelaktigt knapp. Den medger ingalunda någon dans på rosor. Den innebär en balansgång, där varje lättsinnigt avsteg i form av nöjen, resor eller andra omväxlingsmoment äro nära nog uteslutna. Även av denna anledning kan man förstå, att många försöka minska sina bostadskostnader för att känna sig mindre hårt bundna till ett grått och enformigt existensminimum inom andra konsumtionsområden. Ser man på utredningsresultatet ur dessa något mänskliga synpunkter, känner man sig övertygad om att i verkligheten den "frivilliga" trångboddheten är långt mindre och den "ofrivilliga" långt större än de kalla siffrorna ge vid handen.

GOTT OM BRISTFÄLLIGA BOSTÄDER

Förutom överbefolkningen finns en annan faktor, som har ett avgörande inflytande på bostadsförhållandena, nämligen bostädernas beskaffenhet. Särskilt beträffande lantarbetarnas bostadsförhållanden har man utom trångboddhet kunnat konstatera en ofta stor bristfällighet i byggnadernas utförande och underhåll. Denna "bofällighet" är visserligen mindre vanlig i stads-samhällena men är ändock i fråga om de mindre bemedlades bostäder avsevärd. Av de 7.000 familjer, som voro föremål för den ovannämnda undersökningen i Göteborg, befunnos omkring 380 bo i "allmänt bofälliga" lägenheter, omkring 750 i med fukt behäftade bostäder o. s. v. Till själva lägenheternas dåliga beskaffenhet tillkommer ofta med omgivningen samman-

(Forts. sid. 15.)

MODÄRN OKULTUR

Man hör i våra dagar mycket ofta talas om vår höga kultur. Det är icke utan att man inför åtskilligt i det nutida samhället finner detta tal ganska överdrivet. Det förefaller onekligen som om de, som mest uppskatta denna kultur, snarare uppfattade begreppet i fråga som ett ornament på tillvaron än som ett uttryck för att tillvaron själv är för människan harmonisk, avpassad för det andliga och lekamliga välbefinnandet i hennes dagliga liv. För den som icke uppfattar kulturen som ett museiföremål eller ett skådebröd utan som en reell betingelse för en mänskligt sund och förädlad livsföring står det ganska klart, att det icke i allo är så väl ställt.

Det är sant att teknik och vetenskap genomgått en imponerande utveckling. Men i och för sig är detta icke något bevis för hög kultur i ovan åsyftade mening. För att skapa kultur måste vårt vetande och våra möjligheter kunna ställas i människans tjänst. Men detta är för närvarande endast i mycket begränsad utsträckning möjligt. Det vore lätt att stödja detta påstående med hänvisningar till en mängd olika områden, men vi skola här endast hålla oss till ett: bostadsfrågan. Dess läge är sådant att det omöjliga kan åberopas som bevis för någon högre samhällskultur. Vad modern vetenskap har klarlagt på bostadshygienens område och vad modern teknik förmår åstadkomma när det gäller husbyggnad och inredning har visserligen i stor ut-

L Ä K A R E N S SOCIALA ANSVAR

AV D:R NIC HOEL

Egentligen finns det två slags läkare. Vi ha de läkare, som valt sina studier och sitt arbete för att fortast möjligt kunna livnära sig och skapa sig en tryggad framtid. Och vi ha läkare, som valt sitt arbete därför att de önska utträta något, hjälpa till att få världen ett steg framåt, och som därför ha valt sitt arbete av särskilt intresse för det. Man skulle också kunna ställa upp en tredje grupp läkare, som förenar önskan att skapa sig goda ekonomiska omständigheter med speciellt intresse för arbetet. I och för sig själv står ju det att vilja förtjäna pengar inte som någon motsats till det att vara intresserad för arbetet. Man ser emellertid ofta hur önskan att skapa sig en god ekonomisk ställning kan komma i strid med de ideella krav, som arbetet och omtanken om medmänniskorna ställa på läkaren. Varför det är och måste vara på det sättet kommer jag senare att beröra.

Det är den subjektiva känslan av ansvar för omgivningen, som vi kalla socialt ansvar. Denna känsla tar sig många olika uttryck.

Både den allmänt praktiserande läkaren, som försöker att hjälpa sjuka människor, och vetenskapsmannen, som genom studier och experiment söker nya vägar, nya sanningar, kan utan tvivel finna social känsla bland motiven för sina handlingar.

Klar och stark känsla av socialt ansvar kommer tydligast fram hos de läkare, som äro aktivt intresserade i sociala frågor. Hos dem finns det sociala ansvaret som en medveten drivfjäder till alla handlingar, bestämmande för hela deras livs-åskådning.

Klar och stark känsla av socialt ansvar innesluter i själva verket många olika drivfjädrar, drifter och önsknings. Behovet att hjälpa andra eller att reformera samhället rymmer de mest motsatta medvetna och omedvetna känslokomponenter. Det kan vara altruistiska och egoistiska moment, härsklustnad och skuld-känsla tillsammans med en hög grad av rättfärdighetskrav. Mycket ofta brukar man kunna påvisa rester av barnslig skuld-känsla gentemot syskonskaran eller föräldrarna. Det är ingenting som hindrar, att en människa, som utmärker sig för särskilt utpräglad godhet, i själva verket är mycket

härsklusten och fåfång. Alla känna väl till den typ, som går omkring och uppoffrar sig och plågar sin omgivning med att spela martyr. Bakom en sådan offervillighet ligger ofta starkt masochistiska — självplågande — tendenser.

Emellertid är det inte min mening att känslan av socialt ansvar blir mindre betydelsefull och värdefull om man kan påvisa dylika primitiva driftskomponenter i den. Nästan alla mänskliga känslor ha lika sammansatt struktur. Det är klart, att det är det praktiska resultatet, som bör värdesättas, den nytta det kan få för omvärlden, att en människa har känsla av socialt ansvar.

Läkarens arbete är särskilt ägnat att framkalla socialt ansvar därför att läkaren ständigt sysselsätter sig med sjuka och lidande. Arbetet måste därför oavlåtligt vädja till de sociala känslor, som redan finnas hos läkaren. Men just därför att läkarens arbete har denna karaktär, har samhället också rätt att önska, ja fordra att läkaren fullgör de krav, som det sociala ansvaret ställer på honom. Det är detta som utmärker läkarens arbete framför en rad andra yrken. Sedd med omvärldens ögon blir läkarens känsla av socialt ansvar särdeles viktig. Läkarens sociala ansvar har, om man inskränker sig till detta, alltid existerat och tagit sig olika uttryck under olika tider.

VAR STAR LÄKAREN NÄR KRISTIDER FÅ INFLYTANDE PÅ FOLKHÄLSAN?

Läkarens viktigaste uppgift är att vårda människornas kroppsliga och själsliga hälsa. Om därför ekonomiska kristider få inflytande på folkhälsan, skulle man kunna tro att läkaren i långt högre grad än andra fackmän skulle bli tvingad att taga ståndpunkt till själva krisen, att undersöka dess olika sammanhang och klarlägga dess verkningar. Är det så att den kristid vi nu genomleva är av den art, att den skadar hela folkhälsan och därför i särskilt hög grad berör läkaren och tvingar honom till politiskt ställningstagande, för den händelse den sociala ansvars-känslan är levande inom honom? Det är denna fråga jag närmare vill undersöka.

Vi måste då först se litet närmare på det inflytande den ekonomiska krisen har på folkhälsan. I själva verket måste befolkningens allmänna levnadsstandard och levnadsvillkor och deras beroende av lönenivån undersökas. Man måste fråga sig själv: kan den stora massan tillgodogöra sig de medicinska framsteg, som vetenskapen under de sista årtiondena uppnått när det gäller näringsmedlens sammansättning? Eller, kan man fråga sig själv, kan det dagliga livet inrättas så för de enskilda familjerna, att dessa verkligen förmå utnyttja alla tekniska framsteg beträffan-

FOLKTANDVÄRDEN har de socialdemokratiska kvinnorna arbetat ihärdigt för under de senaste åren. I vidstående artikel av d:r Nic Hoel se de hur viktigt det är att de på liknande sätt söka bära fram problemet folkhälsan i hela sin vidd.

de bostäder, arbetsvillkor, hygien o. s. v. Vetenskapliga undersökningar ha bevisat uppfostrans och miljöns stora betydelse för det uppväxande släktets själsliga hälsa. Har det stora flertalet av folket fått möjlighet att följa de regler, som man kan draga ur dessa forskningar? Vi veta att så icke är fallet. Detta gäller befolkningens dagliga liv. Och när det gäller sjukdom, hur ställer sig saken då? Om vi se på de stora folksjukdomarna, tuberkulos, veneriska sjukdomar — vi kunna också nämna de kriminella aborterna och deras följsjukdomar — kan läkaren behandla dessa sjukdomar, gå till storms mot dem, så som hans nya kunskaper och hans sociala ansvar bjuder honom? Alla dessa frågor måste enligt min mening besvaras med nej.

I en kort artikel är det inte möjligt att gå in i detalj; jag skall emellertid kortfattat beröra de olika områdena.

Vi kunna börja med levnadsstandarden. Vilket land man än väljer, kan man påvisa det avstånd som existerar mellan å ena sidan framstegen i forskning och teknik och å andra sidan utnyttjandet av det-

ta vetande i det praktiska livet. Det är emellertid klart, att där den ekonomiska krisen är störst är förhållandet tydligast. Det mest iögonenfallande är arbetslösheten. För att nämna några tal: 12 millioner i Amerika, 3 millioner i England, 200.000 i Sverige, 60—100.000 i Norge o. s. v. Vad betyder detta för de arbetslösa själva och deras familjer, för deras lekamliga och andliga hälsa. Vi veta t. ex. att det på många håll inte existerar någon arbetslöshetsförsäkring och att, där det finns arbetslöshetsbidrag, dessa äro ytterst små och icke på långt när tillräckliga för att täcka de allra mest nödortfoga behoven. Vi veta, att trots barmhärtighetsarbete är det bortåt 2 millioner människor i Amerika, som direkt svälta. En stor del av dem äro utan bostäder. I Tyskland utgjorde understödet t. o. m. 1932 för en ensam person 6 Mark i veckan och se vi på Norge har hittills en familj med 3—4 barn brukat få 18—20 kr. i veckan. På sista tiden har man angripit dessa bidrag och försökt gå över till betalning in natura. Man har satt upp en matsedel, som ger för litet av allting, beträffande såväl täckningen av kalori- som vitaminbehovet. Matsedeln tillfredsställer inte de enklaste medicinska fordringar, vilket betyder det-samma som ett allmänt försvagande av motståndskraften inför sjukdomar.

Detta gällde arbetslöshetens inverkan på den kroppsliga hälsan. — Tänk sedan på vad en fullkomligt överksamhet år efter år betyder för sinnet och därtill under de sämsta levnadsomständigheter. Man hör ofta folk förebrå de arbetslösa att de inte vilja ha arbete, att de äro degenererade och lata. Jag skulle gärna vilja se den människa, som under fyra år fått otillräcklig näring, som levat under dåliga bostadsförhållanden och dag efter dag varit överksam och som ändå har kvar normalt livsmod och arbetsenergi.

På barnen inverka dessa förhållanden särskilt ofördelaktigt. Det är inte att bli förvånad över att man helt nyligen i U. S. A. konstaterade, att det på mycket kort tid uppstått flockar av hemlösa barn — i allt omkring 500.000 — som rymt hemifrån därför att allt annat var bättre än svälten i hemmet. Också i Tyskland har antalet hemlösa barn stigit betydligt under de senaste åren. Också där ströva flockar av svultna och förkomna barn omkring på landsvägarna. Från skolorna rapporteras att barnen svimma av svält, att de äro ouppmärksamma och trötta. Till sjukhusen i Amerika inkomma hundratals sjukdomsfall, uppkomna genom undernäring, och dödsfall inträffa av samma orsak. Men det är inte bara de arbetslösa, som leva under otillfredsställande näringsförhållanden. En stor del av de sysselsatta arbetarna leva också långt under existensminimum. Vi kunna hänvisa till de norska provinsial- och distriktläkarnas officiella redogörelser. Jordbruksarbetarna få

1 kr. om dagen plus kost. Skogsarbetarna få ned till 2—3 kronor om dagen med egen mathållning och på den summan skall också familjen leva!

Det kan fastslås att hela armén av arbetslösa samt dessutom också en stor del av den sysselsatta befolkningen lever under existensminimum. Det behövs inte mycket fantasi eller medicinsk kunskap för att förstå vilken katastrofal inverkan detta får på befolkningens allmäntillstånd. Samtidigt kan varuproduktionen ökas till det mångdubbla genom förbättringar av maskinerna och den höga tekniska nivån. Svårigheten är den, att befolkningen inte kan köpa varorna. Varorna lagras, ruttna och fördäras medan befolkningens behov inte täckas!

Om vi undersöka bostadsförhållandena visar det sig också, att arbetarebefolkningen inte kan utnyttja några eller endast mycket obetydliga fördelar av framstegen inom bostadshygien och byggnadskonst. På "västkanten" är det goda bostadsförhållanden, på "östkanten" dåliga. Väljer man ut lägenheter i Oslos östliga delar är 43,9 % överbefolkade.

Det är påvisat att av nyanmälda tuberku-

lösa i Oslo under 1920 bodde 37 % i lägenheter på 1 rum och kök och 35,4 % i lägenheter på 2 rum och kök, över 40 % av lägenheterna voro otillfredsställande ur hälsosynpunkt eller direkt hälsovådliga, endast 22,75 % av patienterna hade eget rum, över 15 % delade rum med 5 eller flera personer, 35 % delade säng med en frisk! och ändå värre äro förhållandena i stora land med tät befolkning.

Vi veta vilken betydelse frisk luft och ljus har för folkhälsan, t. ex. då det gäller att förebygga engelska sjukan, körteltuberkulos o. s. v. Hur stor betydelse har det inte dessutom för den andliga hälsan och för det uppväxande släktets hela utveckling, att miljön är harmonisk och bostäderna någorlunda rymliga. Av pedagoger och psykologer veta vi, hur viktigt det är, att barnet får en ostörd uppväxttid, så litet som möjligt utsatt för konflikter. Vi få veta, att barnet bör behandlas med förståelse, att måltiderna böra intagas regelbundet, att de vuxna inte böra sysselsätta sig allt för mycket med det, att det helst bör ha egen barnkammare och att det bör leka med sådant som kan utveckla dess fantasi för att det på bäs-

AMERIKANSK MODELLSKOLA

Vanlottade barn såsom blinda, döva, stumma, krymplingar, nervsjuka, undernärda, psykiskt efterblivna ha i en av W. K. Kellogg upprättad stiftelse i Battle Creek, Michigan, funnit ett hem och en skola, som torde sakna sin motsvarighet i världen. Här tillämpas alla moderna medicinska, psykoanalytiska och pedagogiska metoder för att få fram och befodra särskilda intressen och talanger hos barnen och därmed avhjälpa det handicap, de utsatts för redan vid starten i livet. Skolan, som uppfyller de högsta hygieniska fordringar disponerar bl. a. över fri-luftslokaler för tuberkulösa patienter. För de fysiskt defekta finnes en stor varmvattenbassäng, så ordnad att barnen här röra sig bekvämare än i luften. Likaledes brukas lampor, diathermiska apparater och massage som komplettera kroppsövningarna vid härdningen av musklerna. Allehanda hantverk, såsom snickeri, vävning, kokning, modellering, maskinskrivning, korgflätning o. s. v., hålla barnen i daglig sysselsättning. I ett rum med kvartslampsbelysning ges solbad, vilket intages i liggstolar. Den ortopediska avdelningen har redan avhjälpit kroppsfel hos barnen. Barn med svag synförmåga få sådan undervisning att deras ögon icke överansträngas och blinda lära sig Braille-skrift. Döva lära sig att läsa på läpparna. För förströelser är ordnat på bästa sätt i mycket trevliga lekrum och på somnaren fara lärjungarna ut till ett stiftelsens eget läger, i närheten av en sjö.

ta möjliga sätt skall kunna anpassa sig efter den reella världen. Man kan lätt föreställa sig vilka möjligheter det barn har, som växer upp i en enrumslägenhet tillsammans med 6—7 andra personer, att få en sådan idealisk barndom. I själva verket blir det så att barnen till en stor del tvingas att leva sitt liv på gatan och att de dagligen uppleva konflikter och bli vittne till kiv, slagsmål och fylleri, saker som inte precis äro ägnade att skapa jämvikt i sinnet. Intet under att barnen i hjälpklasser och på uppfostringshem till stor del rekryteras från just sådan miljö och att unga kriminella i övervägande grad komma därifrån. I Tyskland stiger antalet barn som måste tas om hand av förbättringsanstalter från år till år, år 1925 var det 64.000 och för varje år växer detta tal med nya 10.000. Vi få oupphörligen lära oss hur viktiga de första barnaåren äro för barnets både fysiska och psykiska utveckling. Det är självklart, att barnen under dessa tidiga år stå fullkomligt utan skydd inför all den skadliga miljöpåverkan, som finns och måste finnas i de tätbefolkade lägenheterna. Jag har talat om näringsförhållandena och bostadsförhållandena, alltså om det dagliga livet hos en stor procent av befolkningen.

KRISEN ÖDESDIGER FÖR FOLKHÄLSAN

De otillfredsställande närings- och bostadsförhållandena få inte endast till följd att det allmänna hälsotillståndet försämras, utan sjukdomar av alla slag befordras dessutom. Överläkare Scheel har påvisat näringsförhållandenas stora betydelse för tuberkulosens utveckling. Han hävdar att tillbakagången av tuberkulos från förra århundradet till i våra dagar till stor del beror på de förbättrade näringsförhållandena, som befolkningen har uppnått. Nu stå vi inför ett upphävande av alla de materiella förmåner, som verkligen äro nådda. Ju skarpare krisen blir och ju mer permanent arbetslösheten blir, dess allvarligare bli följderna för folkhälsan. Bostadsförhållandena spela en stor roll då det gäller spridningen av smittsamma sjukdomar. Barn bli t. ex. ofta smittade av veneriska sjukdomar av de vuxna därigenom att de dela säng med dem, att de måste använda samma toalett-föremål o. s. v. Från barnsjukhuset i Buch nära Berlin uppges år 1925 att 21 av 56 dröppelsmittade barn hade blivit smittade på sådant sätt. Rudolf Virchow (Krankenhaus i Berlin) uppges att antalet barn, som smittats med veneriska sjukdomar, från 1921 till 1924 stiger med 49 %.

ANTALET KRIMINELLA ABORTER ÖKAR VÄLDSAMT

Ett annat förhållande bör nämnas, nämligen födelseregleringen och de olagliga

fosterfördrivningarna. Trots det uppförande arbete, som av privatpersoner i olika länder gjorts för den allmänna upplysningen om preventiva medel, kvarstår fortfarande skillnaden mellan de bättre och de sämre ställda familjerna. Fortfarande är det så, att de dåligt ställda ha 2—3 gånger så många barn som de bättre bemedlade. Det är alldeles riktigt, att födelsesiffran går tillbaka, men till detta är preventivtekniken endast delvis skuld. Huvudsakligen beror detta på den våldsamma ökningen av kriminella aborter samt på att fortfarande 60—70 % begagnar sig av coitus interruptus, vilket är en nödfallsåtgärd och icke en preventivteknik. Antalet fosterfördrivningar ökar ständigt: år 1911 blev antalet fosterfördrivningar i Tyskland satt till 240.000 om året. År 1932 måste antalet beräknas till 1.000.000. Kvinnoläkaren Lippman beräknar, att antalet aborter med dödlig utgång varit uppe i 44.000 årligen. I U. S. A. uppges antalet kriminella aborter till 700.000 med 15.000 dödsfall om året. I Ungern 100.000 fall med 4.000 döda, i Frankrike 500.000, endast i Paris 60.000, i Sverige uppges antalet till 100.000 pr år med 2—3.000 dödsfall. Vid undersökning på Ullevåls sjukhus i Oslo visade det sig, att antalet inlagda missfall under år 1924 var 12 gånger så stort som år 1913; siffran hade stigit från 31 fall om året till 375. Detta endast på Ullevåls sjukhus och endast i de fall, där det gått galet ute och man därför tvingats söka sjukhushjälp.

50 PROC. AV KVINNOSJUKDOMARNA FÖLJD AV KRIMINELL ABORT

Det är här fråga om en operation, som, om den utföres av kvacksalvare under ohygieniska förhållanden, mycket lätt för med sig följsjukdomar, inflammationer i underlivsorganen, kroniskt försvagande av allmäntillståndet. Den kända kvinnoläkaren Lippmann, som jag förut nämnt, anser att 50 % av alla kvinnosjukdomar äro en följd av kriminell abort. Undersöker man vilka befolkningsklasser, som äro mest drabbade av denna olycka, visar det sig åter, att det är de dåligt ställda folkskikten. I Wien undersökte man t. ex. samtliga dömda för fosterfördrivning, och det visade sig att 92 % voro fullständigt obemedlade, 7,9 % mindre bemedlade och endast 0,1 % förmögna.

EN SKAM FÖR LÄKAREYRKET

Det är ett tyst erkänt faktum, att bättre ställda kvinnor under många år ha kunnat skaffa sig ett framkallat missfall under betryggande omständigheter, med hjälp av läkare. Om de haft råd att betala operations- och sjukhusvistelse på en privatklinik, har det inte varit

någon svårighet att få ett intyg, som gjort operationen möjlig. Arbetarklassens kvinnor äro inte i den ekonomiska situationen, att operationshonorar och uppehåll kunna betalas. De tvingas i händerna på kvacksalvare och kloka gummor och riskera att få sin hälsa ödelagd för hela livet, om de inte stryka med. Det är en skam för läkaryrket att detta förhållande inte ändras.

20:DE ÅRHUNDRADETS KULTURELLA FRAMSTEG INNEBÄR ETT ENASTÄENDE BARBARI

I stort sett är det så att om man verkligen försöker att sätta sig in i, leva sig in i vad alla de fall, som jag här nämnt, verkligen betyda, om man endast använder sin fantasi till att tänka sig in i vilket mått av lidande och bekymmer varje enskild familj ur dessa befolkningslager dagligen har att gå igenom, så kommer det att stå klart för en, att det 20:de århundradets så kallade kulturella framsteg i själva verket innebär ett enastående barbari. Man kan med full rätt skryta över de enorma framsteg som gjorts inom vetenskap och teknik. Läkaren kan med stolthet hänvisa till sitt fack och peka på allt vad läkarna nu kunna uträtta med laboratorietechnik, röntgenapparater, med dietmat, medikamenter och operationskniv. Men ju större de vetenskapliga resultaten i det 20:de århundradet äro, dess mer groteskt, dess mer meningslöst blir det helvete, i vilket den stora massan befinner sig. Och man skulle vänta sig att läkaren, vars arbete oavlatligt bringar honom i beröring med dessa befolkningslagers nödläge, i särskilt hög grad skulle klarlägga missförhållandena för sig själv och göra allt som stod i hans makt för att rätta till förhållandena.

EN DÄLIG LÄKARE ÄR DEN SOM I DAG ÄR OPOLITISK ELLER KONSERVATIV

Nu är det inte min mening, att varje enskild läkare ständigt skall gå omkring som en välgörenhetsapostel. Det skulle inte heller tjäna någonting till. Det nödläge, i vilket de breda befolkningslagren befinna sig, kan inte övervinnas genom välgörenhet. Men när läkaren dagligen upplever, att han på grund av de sociala förhållandena inte har någon möjlighet att utnyttja sina fackliga kunskaper, kunde man åtminstone vänta sig, att hans sociala ansvarskänsla skulle bjuda honom att sluta sig till dem, som går in för att påvisa det meningslösa i de nuvarande förhållandena. Man kunde också fordra att läkarekåren, som har fördelen av en högre utbildning, och således borde vara i besittning av större kunskaper, gjorde bruk av dessa sina kunskaper och såge som en av kårens uppgifter att kräva en ändring.

Man kunde vänta sig att läkarkåren som en man skulle fordra att reaktionära tilltag, som gå ut över folkhälsan, stoppades, t. ex. minskningen av fattigvårdsunderstöden, inskränkningar i antalet medlemmar i sjukförsäkringen genom att inkomstmaximum för intagning i sjukförsäkringen sänkes. Man skulle även vänta sig att läkarna inför stortingens och i det kommunala alltid skulle gå på den linje, som skyddade de sämst ställda befolkningslagrens inkomster. Detta torde vara ganska blygsamt ställda anspråk på läkarens sociala uppgift. Då det alltid under den senaste utvecklingen har varit de konservativa partierna, som fordrat att förhållandena bibehållits som de alltid varit, som fordrat att intäktnedskningen skall drabba den befolkningsklass, som redan har för litet, och som överallt i kommuner och storting hålla på militärbudget och kämpa mot progressiv beskattning, kämpa för sänkning av utgifter till offentlig hälsovård, förhindra nya socialmedicinska företag, o. s. v., så kunde man vänta sig, att läkarna skulle befinna sig i livlig kamp mot de konservativa partierna. Jag hävdar till och med att läkaren — om han bara vill använda sina sinnen och sin hjärna — via sitt fack och sin utbildning och ändå mer genom sitt dagliga arbete tvingas att genomskåda förhållandena. Jag understryker att läkarens sociala ansvar i dag måste tvinga honom att även taga politisk ställning och att, om man inte återfinner honom på den flygel, som kämpar för ett nytt samhällssystem, där fördelarna av det tjugonde århundradets tekniska framgång komma alla tillgodo, då har han flytt från sitt sociala ansvar och satt på sig skygg-lappar. Den läkare, som i dag är opolitisk eller konservativ, drager en trollcirkel omkring sin person och sitt arbete, som i själva verket hindrar honom att tjäna den vetenskap, han valt till sitt verksamhetsfält, den utestänger honom från kunskaperna och gör honom till en dålig läkare för de bredare befolkningslagren, hur stor hans fackliga duglighet än är. När läkarna ändå till en mycket hög procent äro konservativa, beror detta bl. a. på den orsaken, att läkarkåren, så som medicinalväsendet under nuvarande samhällssystem är ordnat, är hänvisad till privat verksamhet, att den är hänvisad att leva på människors sjukdomar. Vidare på att läkarkåren själv tillhör de bättre ställda befolkningslager, som icke ha intresse av att upphäva det system, som ännu gynnar dem. Detta skapar omedvetet en föreställningsvärld, som hindrar eller hämmar läkarkåren i att ta deciderad ståndpunkt till det som i dag sker omkring oss.

Professorskans Alva Myrdal var författaren till artikeln Familjen göres om, vilken publicerades i Morgonbris julnummer och väckt en livlig uppmärksamhet över hela landet.

adsfrågans trångmål...

(Forts. från sid. 11.)

hängande olägenheter såsom buller, dålig lukt, mörker och bristande solbelysning. Med själva bostadskvarterens otillfredsställande allmänna anordning sammanhänger ofta trånga och osunda gårdar, brist på grönska och lämpliga lekplatser m. m.

BOSTADEN OCH HÄLSAN

Trångboddhet, bristfälliga eller illa underhållna bostäder, fukt och dålig belysning förhindra en god bostadshygien. De betyda framför allt ökad risk för spridningen av smittosamma sjukdomar. Tuberkulosen hör särskilt hemma i slumdistrikten. Men alla dessa förhållanden, särskilt överbefolkningen, har även ett ödesdigert inflytande på det psykiska välbefinnandet. Det finns ingen möjlighet till ostörd vila eller ostört arbete, till personlig isolering. Trevnaden och samsjans drivs på flykten av ständigt återkommande friktioner, det sexuella livet förkrympes eller förråas, barnavården och barnuppfostran försummas och missledes, ordning och renlighet försvåras. Det kan därför icke nog starkt betonas, att de dåliga bostadsförhållandena äro ett allvarligt samhällsont. Vad värre är: de äro ett samhällsont, som vi alltjämt tyckas stå ganska maktlösa inför. Högre är alltså icke kulturnivån på det området.

DÅLIG BOSTAD — GOD AFFÄR

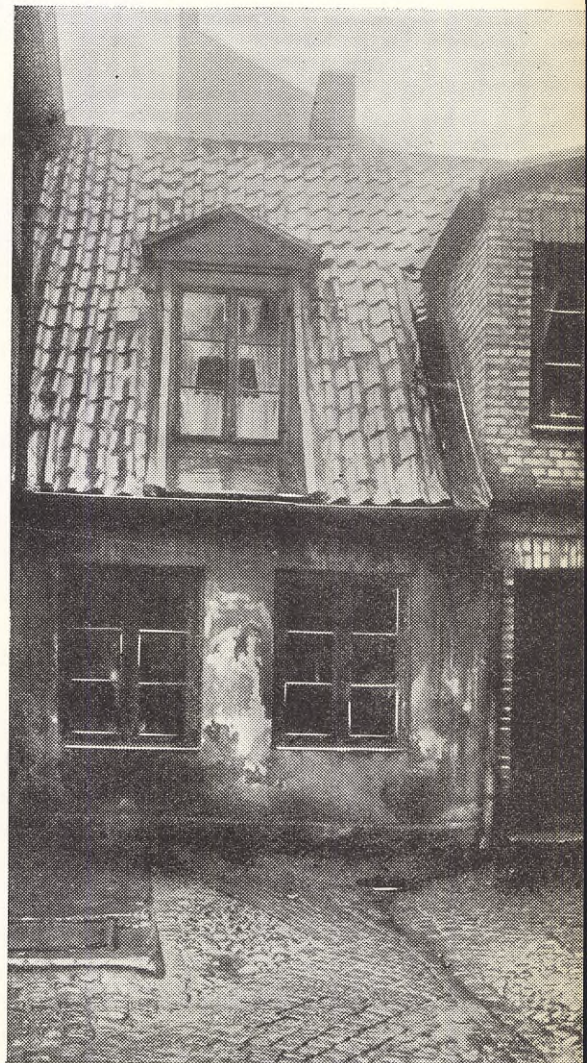
Det ligger nära till hands att fråga sig om detta tillstånd kan ha något att göra med bostadsproduktionens nuvarande ställning i samhällets ekonomiska liv. Är bostadsbyggandet underkastat ekonomiska iagar, som stå i motsättning till en genomgripande lösning av bostadsfrågan? Atskilligt talar för att så är förhållandet. "Bostäderna ha hittills varit ett spekulationsobjekt, en säker penningplacering och en av de bästa inkomstkällor det privatkapitalistiska samhället känner", framhåller stadsläkaren dr Olof Johnsson i en artikel om bostadsfrågan i Lund och tillfogar att detta gäller om både nya och gamla hus men framför allt de gamla. "Ju sämre husen äro, ju torftigare de äro utrustade dess bättre avkastning ge de på det en gång nedlagda kapitalet. — Enligt min erfarenhet, definitiva siffror kan jag ännu ej ge, betalar man här i staden för de uslaste, sämst utrustade lägenheterna lika mycket pr kvm räknat som för de nyare och bättre lägenheterna. Hyran pr rum är visserligen mindre, men rummen och tillhörande utrymmen äro så små att priset blir lika högt om ej högre." Det kan ha sitt intresse att härmed jämföra några uppgifter från vårt västra grannland, där förhållandena i mycket överensstämma med våra. Oslo Leieboerforening har under sina undersökningar påträffat utpräglade slumbostäder,

för vilka betalats ända till dubbla den hyra pr kvm, som betingas i av kommunen nyuppförda, modernt utrustade bostadshus.

Kan man göra något för att råda bot på de dåliga bostadsförhållandena, som i olika avseenden existera, och vilka medel kan man i så fall använda? För att bedöma detta måste vi närmare undersöka de förhållandena, som inom det nuvarande samhället reglera bostadsbyggandet.

VAD REGLERAR BYGGNADSVERKSAMHETEN?

Det är en känd sak att byggnadsverksamheten, och särskilt bostadsbyggandet, växlar starkt under olika tider. Under årtal

i följd utvecklas en ytterst livlig byggnadsverksamhet. Mer eller mindre plötsligt inträder så en avmattning, som rent av kan utmytna i en långvarig stagnation. Så småningom kommer verksamheten i gång på nytt och samma förlopp upprepas åter. Det omedelbara inflytandet på dessa växlingar utövas av en mängd olika förhållanden. Vi ha under senare år kunnat iaktta verkningarna i detta avseende av

(Forts. sid. 19.)

Storstad

Statistisk-sociologisk prosadikt om Hamburg

Storstad – vem är du?
Som åskor ljuder dina livsyttningar.

Redan på långt håll
hör jag vrålet ur dina rostiga strupar,
ser jag dina fabrikers skorstenar
slunga sotiga exkrementer mot skyarna.
Jag känner din lukt – förnimmer dig med alla nerver.
Är du ett väsen – djur eller människa?
En sugande grå polyp
med järnvägar och landsvägar som fångstarmar?
Är din mage 23000 matserveringar
och 30000 hundar dina binnikemaskar?
Är tio funktionalistiska skyskrapor
med ständigt roterande hissar
och härar av skrivmaskiner och kvinnor din hjärna?
Är 12000 människor i post och telegraf ditt nervsystem
och väldiga vatten- och gasverk ditt pumpande hjärta?

Eller är du en gammal rucklare
och biografernas brokiga bilder
din elektrifierade fantasi
och tusen balettflickors pudrade ben
dina nattliga mardrömmar?

Eller är du en väldig Atlantval
som ännu slår med sin fena
i de gråbruna böljorna i Elbe?
Då är väl de stora ångarna
dina ungar som begärligt diar
kol och mat ur din väldiga sida?

Dag efter dag söker jag fånga ditt väsen,
omsvärnad av 20000 bilar
strövar jag omkring mellan dina 300000 bostäder.
Dina kvinnor går med breda, stadiga steg,
en metallarbetare skrattar på sin cykel,
tidningspojckarna ropar,
och skökor och skolpojkar svärmar omkring,
vardera på sin tid av dygnet.

Det går upp för mig
att du icke är ett väsen.
Nej – ditt hjärta är icke ett vattenledningsverk
men en million klappande röda människohjärtan,
fyllda av glädje och sorg och hat och likgiltighet,
statistiskt omätbara kvanta
av jubel och förtvivlan.

Teckningar av Masere

En enda sol gick i morse upp över dem alla,
då de skyndade till arbete eller tidsfördriv,
men 30 par blir vigda i dag
och 46 kvinnor skriker i födslovåndor
— liksom alla andra dagar på året.
Några kommer blott att gråta av lycka
men två skall hålla ett dödfött barn i sina armar
och en ensam olycklig flicka
skall i ångest söka fördriva sitt foster.
Bland de 30 som i dag brottas med döden
finns tre små barn, ännu ej årsgamla
som för sista gången suger på sin napp.

Då är det väl denna million som är du, storstad?
— men jag kan icke fatta dem alla.
Hur kan jag ha medlidande
med 9000 okända som lider av tuberkulos,
eller hur länge skall jag stanna här,
innan jag har hört väderleksrapporten
av 4000 barberare?
Vad rör det mig
att 14000 är anställda i metallindustrien?
Kan jag veta orsaken till tio mord per år,
om det var svartsjuka, medlidande eller rån?
eller kan jag undersöka om de 25 dagliga stölderna
beror på sjukdom, begär eller svält?

Klockan 16.

Nu stängs de stora skeppsvarven på andra sidan floden,
Elbetunneln utstrålar människor,
tusentals arbetare — en folkvandring
som judarnas över Röda havet —
var eftermiddag klockan 16.
Grå män — med knän på byxorna,
magra ansikten — utan namn — utan nummer,
alla likadana för mig.
Men därborta vid lyktstolpen står en kvinna,
grå och luggsliten som de,
men havande —
hon väntar blott på en av de många.

Du kvinna, dig kallar jag storstaden,
moder som bär liv inom dig
som mödrar i Böhmen, Honolulu och Danmark,
men mager och sotstänkt,
märkt av maskinernas olja.
I Baedeker kan jag icke finna dig,
men i mitt hjärta
vill jag bära din bild.

(Ur diktsamlingen »Spark og kaertegn», av Arne SØRENSEN)
Översatt av Barbro LINDER

De fattiga döda . . . (Forts. fr. sid. 9.)

främst i hemmen. Och härmed är jag inne på de problem vilka Morgonbris tagit upp till belysning i sitt julnummer och kallat "Den heliga familjen" . . . Helig?

I någon av Morgonbris' artiklar läste jag ungefär följande: "Icke alla föräldrar äro födda till uppfostrare." Jag skulle vilja tillägga att högst få äro det, ja till och med att de flesta nutidsmänniskor icke ens äro lämpliga att bli föräldrar, om vi skola behålla hemmen sådana de äro och förlägga tyngdpunkten i barnens tillvaro till dem. Av egen, dagligen upprepad, erfarenhet vet jag hur svårt det är att fostra ett barn och dagligen får jag nya exempel på hur nervösa, "jäktade", av sig själva, och sina egna bekymmer upptagna föräldrar nästan systematiskt förstöra både sina egna men framför allt barnens nerver och andliga hälsa. Om icke det uppväxande släktet skall bli lika dåligt rustat för livet som min generation är (den s. k. efterkrigsgenerationen) då måste samhället ta hand om antingen föräldrarnas eller barnens uppfostran, gärna båda delarna. Hemmen äro icke på långt när vad de borde vara, och vad de flesta människor dock envisas att tro att de äro. (Jag menar de hem jag sett under mitt 26-åriga liv.) Förhållandet mellan makarna belyses gott av önskemålet: Vi vill ha lite mer om kärlek. Andras kärlek, andras romantik. Och jag tror icke att vi få skylla på prins-sagan. Felet ligger djupare än så. När ett äktenskap ingås av "nödtvång" (nödtvånget kanske betingat av ett erotiskt svärmeri) eller av ekonomisk beräkning, eller när man helt enkelt gifter sig för att bli gift, då väntar man sig helt säkert icke mycket av sitt äktenskap. Men det tycks dock alltid ge mindre än förväntningarna. Ty man har ju själv ingenting att ge när det erotiska ruset inte längre lockar. Mannens tankar upptagas väl av bekymren för utkomsten och av det som händer och sker, åtminstone i de flesta fall, men hustrun kan ju icke ideligen bara tänka på hushället och grannarna, och så smyger där in en gnagande tanke att hon är missförstådd, illa lottad i sitt äktenskap och hon blir missnöjd med sin man och sin tillvaro. Det blir en atmosfär av kyla och bitterhet, fiendskapen blossar upp vid minsta anledning, mannen kanske söker sig till sprit och kamrater, hustrun grämer sig eller söker sig till andra män. Detta är ingen ny historia, men jag har så många gånger sett den rullas upp att jag måste ha en lösning på varför det egentligen är så. Ofta blir det skilsmässa men ännu oftare fortsätter man att dras med eländet "för barnens skull". Och barnen växa upp i denna omgivning, missförstådda, uttjatade, snästa, hotade och slagna. Så har jag själv vuxit upp och så göra barn i dag som är. Hur länge skall detta förhållanden få vara rådande? Och vad

Mot mörkret res flammande mod.

(Forts. från sid. 8.)

Elin Wägner: Mannen vid min sida.
Robin Hood: Landet som skall skratta.
Barnets fyra åldrar.
Georg Kåhre: Strandhugg.
Walter Ljungqvist: Ombyte av tåg.
Lytton: Tre gestalter.
Harry Martinsson: Resor utan mål.
Hans Botwid: Värna.
—, — Nedtystat.
Harald Beijer: Guds ogärningsman.
Ingeborg Björklund: Äktenskapsidyller.
Gustaf Sandgren: Ett fönster mot söder.
Gunhild Tegn: Vi kvinnor.
Lalli Lövlund: Och så fortsätter livet.
Margareta Subert: Ett helsicke för en man.
Arthur Rundt: Människan göres om.

Vid sidan om denna våra egna organisationers utrustande med aktuella bibliotek få vi ej glömma att fortsätta vår medverkan i ungdomsförbundets ståtliga bokinsamling för upprättande av lant- och skogsarbetarebibliotek. Därmed nå vi ju fram till de kvinnor som äro mest isolerade och andligen hämmade av — enligt den på sid. 3 omnämnda norrländska arbetsstugelärarinnan — kylan och fattigdomen.

är den yttersta orsaken till att människor ha så svårt att visa litet hänsyn och förståelse för sina barn? Numera kan det inte bero på att de inte ha tid att sysselsätta sig med barnen. De flesta arbetare ha numera endast ett eller två barn och följaktligen borde åtminstone kvinnor som icke ha förvärvsarbete utom hemmet ha ganska gott om tid för barnen. Men man märker sällan att föräldrar försöka sätta sig in i sina barns själsliv utan "uppfostran" går efter gammal slentrian. Och det är mycket svårt att uppfostra ett barn efter förnuftiga principer då andra icke göra det med sina barn utan de nästan få fostra sig själva. D. v. s. med tillsats av s. k. aga och diverse tjtande och svärjande. Nu vill jag dock med detta icke förringa hemmens betydelse. Tvärtom. I mitt eget äktenskap och i det hem min man och jag lyckats skapa åt oss och vår gosse har jag det bästa bevis för vad ett lyckligt äktenskap och ett hem där värme och förståelse råder betyder för ens utveckling. Där har icke saknats slitningar, och orsak till nya slitningar har också funnits mera kanske än hos många andra. Men svårigheter äro till för att övervinnas och vi ha övervunnit dem, hittills. Och om alla försökte övervinna sina svårigheter i stället för att gå omkring dem, då tror jag att mycket skulle se annorlunda ut. Till sist vill jag belysa min och även min mans inställning till samhällsfrågorna med ett citat ur Ellen Keys

Livslinjer: "Eftersom små och avundsamma själar ännu äro vanliga måste kulturarbetet gå ut på att dana större själar. Så länge de små, de fattiga, de döda själarna ej äro avskaffade kommer det icke att betyda mycket om vissa samhälleliga orättvisor och missförhållanden avskaffas." De små och avundsamma själarna äro ännu vanliga, ja de äro nog i majoritet i synnerhet bland kvinnorna. För flertalet av dem betyder det fortfarande mera om grannen fått en ny dräkt än om hela tyska folket försmäktar i koncentrationsläger. Detta hindrar dock ej att de till namnet kunna vara både socialdemokrater och kommunister. *En sökande.*

MORGONBRIS BANAR VÄG ÄVEN FÖR DAGSPRESSEN

— Morgonbris bedriver även en energisk kampanj just för att intressera kvinnorna för partipressen, erinrar partisekreteraren Hulda Flood i en artikel i de socialdemokratiska dagstidningarna, som rubricerat den med den för Morgonbris hedrande rubriken: **Låt Morgonbris bana väg för partipressen.** Hulda Flood menar att vår tidning är ett utomordentligt medel när det gäller att intressera kvinnorna för partipressen, därför att den — enligt hennes mening — lägger upp de samhälleliga frågorna på ett sätt, som har möjlighet att stimulera kvinnorna till politiskt intresse, och tar upp just sådana frågor som speciellt rör kvinnorna.

Det är inte bara partipressen som blir lidande av att vi glömma bort att vinna förståelse för de socialdemokratiska idéerna bland kvinnorna, verkningarna därav kunna ibland visa sig på ett ännu mera ödesdigert sätt.

Vi ha sett utvecklingen i Tyskland, och vi veta att stora skaror av kvinnor röstade med Hitler och därigenom bidragit till utgången. Och för en tid sedan meddelade en ledare i Social-Demokraten, som behandlade det senaste valet i Spanien: "Det torde emellertid icke kunna bestridas, att vänsterpartierna över huvud gått tillbaka och högerpartierna fram. Man har velat se orsaken främst däri att kvinnorna nu hade valrätt, vilket de för två år sedan icke hade. Antagligen ligger också den viktigaste orsaken här. De spanska kvinnorna ha aldrig haft tillfälle till politisk skolning, de stå ännu i mycket stor utsträckning under det katolska prästerskaps inflytande och den katolska kyrkan har icke försummat att göra hela sitt inflytande gällande för att driva fram så många av de katolska väljarna som möjligt."

Ja, så blir eftermälet när man glömmar bort en samhällsgrupp, och lämnar den efter i utvecklingen.

Bostadsfrågans trångmål...*(Forts. från sid. 15.)*

sådana faktorer som folkökning och folkminskning (varvid ofta in- eller utflyttning av större industriföretag spelat en avgörande roll), förbättringar eller försämringar i det allmänna väståndet, statliga eller kommunala ingripanden i form av hyreslagstiftning (hyresregleringslagen gällande 1917—1923) eller ekonomiskt understöd åt byggnadsverksamheten m. m. Går man emellertid till botten med frågan, så skall man alltid finna en och samma grundorsak till växlingarna mellan avtagande och tilltagande byggnadsverksamhet. Denna orsak finna vi uttryckt i lagen om tillgång och efterfrågan. En livligare byggnadsverksamhet är alltid beroende på att olika förhållanden samverka till att skapa ökad efterfrågan liksom en mindre livlig eller stagnerande byggnadsverksamhet alltid har sin grund i minskad eller utebliven efterfrågan.

Denna för det fria näringslivet typiska, lagbundna ordning anses av många såsom helt förträfflig. Den betraktas som en tämligen ofelbar, automatisk regulator på verksamheten. Så länge det finns efterfrågan bygger man, sedan slutar man och väntar, tills efterfrågan på nytt inställer sig. Den stagnation i bostadsbyggandet, som just nu håller på att inträda och som kommer att mera påtagligt göra sig gällande, så snart byggnadskonflikten blivit löst, är ingenting annat än resultatet av utebliven efterfrågan på bostadslägenheter. Man säger att bostadsmarknaden är mättad och bevisar detta med en hänvisning till att ett förhållandevis stort antal lägenheter stå outhyrda. Man anser det fullt i sin ordning att byggnadsverksamheten får vila sig och konstaterar, att den automatiska regulatorn fungerat till belåtenhet.

Av vad som redan framhållits beträffande trångboddheten och den dåliga beskaffenheten hos stora delar av bostadsbeståndet framgår emellertid tydligt nog att i själva verket bostadsbehovet är långt ifrån tillgodosett. Vid en tidpunkt då bostadsbyggandet på grund av bristande efterfrågan upphör, finnes alltså ett mycket stort otillfredsställt behov av bostäder. Förklaringen kan endast bli en: bostadsbehov och efterfrågan på bostäder är ej samma sak. Byggnadsverksamheten såsom privatekonomisk företeelse är endast intresserad av den köpkraftiga efterfrågan, vilken endast är en del av bostadsbehovet. För det bostadsbehov, som kan tillfredsställas under förhållanden, som innebära en betryggande säkerhet och tillfredsställande vinst, finnes täckning. Men därvid stannar det. Den icke

köpkraftiga efterfrågan kan den privata byggnadsverksamheten icke tillfredsställa utan att förvandlas till välgörenhet.

**V A R F Ö R B Y G G E R
M A N E J B I L L I G A R E ?**

Man kan då invända, att i den mån det vore möjligt att bygga billigare bostäder skulle även en mindre betalningskraftig befolkningsgrupp kunna få sina bostadsbehov tillfredsställda. Den köpkraftiga efterfrågan skulle bli större och spekulationsbyggandet skulle finna det lönande att utvidga sin verksamhet. Det har talats mycket om betydelsen av ett förbilligande av byggnadskostnaderna och möjligheterna att på denna väg angripa bostadsnöden. Utan tvivel är det möjligt att bygga hus till betydligt lägre kostnader än som nu sker. Rent tekniskt ligga många möjligheter outnyttjade. Byggnadsindustrin står i fråga om den tekniska rationaliseringen mycket långt efter andra produktionsområden av motsvarande betydelse. Genom ett upphävande av bostadsbyggandets nuvarande säsongkaraktär skulle byggnadskostnaderna kunna förbilligas, då vissa sänkningar av nu gällande arbetslöner i detta sammanhang kunde företagas utan minskning av den årliga arbetsinkomsten. Tomtpolitiken och kreditgivningen höra också till de faktorer, som ledda i rätt riktning skulle kunna kraftigt bidra till ett billigare bostadsbyggande. Säkerligen kan man genom att på dessa olika områden påverka utvecklingen göra något för en bättre bostadsförsörjning. Det finns emellertid åtskilligt som talar för att möjligheterna i detta avseende äro rätt begränsade. Erfarenheten bekräftar även detta.

SPEKULATIONEN HINDRAR

Till att börja med är det en för de flesta välbekant sak att fastighetsspekulationen är ett mäktigt hinder för att en sänkning av byggnadskostnaderna kommer de bostadsbehövande till godo. Ett bostadshus är under nu rådande förhållanden en handelsvara och som sådan i stort sett underkastad de lagar, som överhuvud taget gälla för prisbildningen i den fria marknaden. I ett visst konjunkturläge inträder därför en viss nivå på byggnadsvärdena och till följd därav på hyrorna, som för hus med liknande läge, utrustning o. s. v. blir tämligen enhetlig. I den mån det vore möjligt att bygga nya hus billigare än andra hus i samma klass och med motsvarande läge skulle lika fullt hyrorna snart anpassa sig till den rådande hyresnivån. De lägre byggnadskostnaderna skulle icke komma att medföra lägre hyror men väl större vinst för företagaren eller fastighetspe-

kulanterna. Endast ett uppförande av billigare bostäder i mycket stor omfattning och helst i tider av lågkonjunktur på bostadsmarknaden skulle i den öppna marknaden kunna medföra billigare hyror. En sådan verksamhet skulle emellertid innebära icke blott större risker och mindre förtjänstmöjligheter utan även verka nedpressande på hyresnivån i tidigare uppförda fastigheter. Det är därför uppenbart att ett bostadsbyggande under sådana förhållanden knappast skulle ha några större möjligheter att locka de privata företagen. Än mer klart är det att ett kraftigt motstånd skulle komma att resas från banker och andra fastighetsägare, som ha pengar placerade i de redan uppförda husen.

KAPITALINTRESSET STYR

Det är emellertid bekant att under senare år ett omfattande bostadsbyggande med till en viss grad billigare lägenheter kunnat komma till stånd. En omfattande kooperativ byggnadsverksamhet har förmått att i egna nybyggda fastigheter hålla hyrorna under rådande hyresnivå och även påverka det allmänna hyresläget nedåt. En vidsträckt subventionsverksamhet från det allmänna sida har även verkat i samma riktning. Men man kan omöjligt säga att dessa åtgärder varit tillfyllest för att lösa de breda befolkningslagrens bostadsfråga. Redan kravet på en betydande kapitalinsats gör bostadskooperationen, så som den hittills till större delen bedrivits, till en angelägenhet för det tämligen väl-situerade småfolket. För större delen av den ekonomiskt svagare, av arbetslöshet och lönesänkningar starkt hotade industriarbetarbefolkningen har den icke bringat någon lösning på bostadsfrågan. Icke ens subventionspolitiken har hittills kunnat åstadkomma att en såsom familjebostad tillräckligt rymlig bostad kunnat erbjudas dessa befolkningsgrupper till ett överkomligt pris. Den rådande krisen har dessutom naturligt nog skärpt motståndet mot subventionspolitiken, ett förhållande som klart kommit till uttryck bl. a. för icke länge sedan i Stockholms stadsfullmäktige, där en kvalificerad majoritet stoppade en föreslagen försäljning av subventionstomter. Fastighetskapitalet måste försvara sina hotade positioner. Det kan ju också ifrågasättas om icke den fastighetskris, som väl förr eller senare måste bli följden av en fortsatt subventionsverksamhet i verkligt stor skala, skulle kunna medföra allmänna krisverkningar av sådan art att även de, som man velat hjälpa med det billiga bostadsbyggandet finge sitta emellan. Detta skulle i så fall betyda att bostadsnöden hos stora befolkningsmassor är en av de marginaler, som det privatkapitalistiska samhället oundgängligen behöver för att icke brista sönder.

K V I N N A N U T A N S J Ä L

Detta hände på tåget. Var kan ju göra det-samma. Jag hade emellertid kommit upp på tåget med den brådska, som alltid kännetecknar en resande vid byte av tåg, och då det är fullt med resande och ont om platser. Jag hade frågat den nästan fullsatta kupén: Finns det plats här? Och fått till svar, halft fientligt som om jag vore en inkräktare: Ja, det finns en kvar. Folk blir otrevliga, då en kvav tågupé blir fylld av passagerare. De vilja helst ha hela kupén för sig själva, vråka sig hela på sofforna och snarka ett slag medan tåget tuffar förbi städer och byar, skogar, sjöar och åkerfält.

Jag langade upp min väska i farlig närhet av taklampans glasglob och var nära att sätta mig i knät på en äldre dam, när tåget i detsamma fick tillökning i familjen, d. v. s. det kopplades till ännu en vagn. Jag hängde ordentligt upp min hatt och rock, drog upp byxorna en bit för att klara pressveckan, tog ett tag åt slipsen och ordnade anletsdragen samt började betrakta mina medresenärer. Utom jag själv fanns det sålunda en äldre dam med en ögat ombundet, en annan äldre dam med en stor korg, en väska och en kasse, vilket allt upptog en sittplats i kupén, en ung fru, en ung flicka av "enkelt och ärbart utseende", en ung man samt en ung dam. Dessa två sistnämnda kommo att intressera mig. Den unga damen mest. Läsaren skall nu inte draga några onödiga slutsatser. Jag tänkte inte börja flirta med henne. Det var andra orsaker, som gjorde att jag fattade intresse för henne. Och man kan sammanfatta dessa orsaker i en enda: Jag gjorde bekantskap med Kvinnan utan själ! Hon var visserligen helt ung, men jag betvivlar, att hon någon gång kan komma att få en själ. Atminstone inte så att det stör.

Låt oss dock börja med att titta ett slag på den unge mannen. Han är förresten snart expedierad. Hans klädsel var enkel. Chevioten i hans kostym var inte av bästa slag. Den var konfektionssydd och utan snits. Men pojken såg bildad och trevlig ut. Han hade ett vackert ansikte med regelbundna drag och brunt, något lockigt hår. Han såg ut att ha kommit ut i livet redan vid unga år och fått prova på en hel del. Han hade f o s t r a t s med andra ord. Han var tydligen gammal bekant med den unga damen, med Kvinnan utan själ. De voro av allt att döma från samma norrländska stad och hade gått i samma skola, men den unge mannen hade redan slutat den, under det den unga damen alltjämt gick i "plugget". Men hon gjorde minst av allt intryck av att vara en skolflicka. En fullfjädrad ung dam var hon. En söt slyna. Exteriören var rätt behaglig. En fjängig figur, vars runda linjer garbosträvandet ej helt förmått utplåna. Dräkten satt väl och den grå garbomössan (eller kanske det kallas hatt?) var chic. Benen — tillgav mig att jag såg på dem! — voro fulländade och skorna av årets modell, men ack så slarvigt borstade! Läpparna voro helt lätt färgade röda, håret kort, naturligtvis, och näsan och kinderna pudrade. Förmodligen också tvättade någon gång, ehuru ett par kvisslor tydde på dålig hy. Och när man närmare såg efter, så fann man att hennes strumpor hade stoppar; ja, man kunde helt enkelt inte undgå att lägga märke till dem. Stoppar — om det varit sådana ändå! Nej, hälen voro sammansnorpta med sytråd, tydligen ett verk i en sen förmiddagsstund, när unga fröken nyss behagat stiga

upp och vännerna redan otåligt väntade på att jämte henne få visa sista baddräkts-elegansen — små, små tygbitar — på badstranden.

Sådan var exteriören. Och nu till interiören. Så långt man nu kunde sluta sig till den av hennes konversation. Om jag kunnat stenografera ned den ändå! Den fördes med hög röst. Hon var inte rädd att låta de medresande veta både det ena och det andra. Och de gamla tanterna i kupén sågo på varandra och ruskade på huvudena. Samtalet fördes så gott som utslutande av henne. Det framgick, att de helt oförmodat träffats på tåget. Den unge mannen föll in med en stilla anmärkning då och då, sköt in en fråga här och där och var en smula förarglig ibland, vilket hon någon gång observerade men inte tog illa upp. Det tycktes höra till flirten. Samtalet rörde sig till en del om gemensamma bekanta, men mest om den unga damen själv. — Anna och Charles gingo i par i vintras. Å, ett sånt sött par, du skulle bara ha sett! Du minns väl Pelle Axelsson? Han har blivit hemskt söt.

— Söt! Kan en karl bli söt? sporde han.
— Ja, jag menar näpen. Förstår du det bättre? Vi ha ett underbarn i klassen, må du tro. Hon är bara tretton år. I år ha vi inte fått något stipendium ur X-fonden till klassen. Vi hade B i uppförande nästan allesamman.
— Du var väl med bland dem?
— Jag, nej jag hade C, jag. Rektorn ä' skojig, ska du se. Vi voro på utflykt till K., och då sade jag åt honom, att jag

tyckte, att vi skulle få röka, det skulle välän inte göra nått, när vi voro på utflykt. Men han svarade, att han inte tyckte, att det passade. Vi fick vänta, till dess vi slutat skolan, sa' han. Då sprang jag till magister A., som är klassföreståndare, och frågade honom. Ja, rök, snäste han till. Och vi rökte, ska du se. Och på hushällsskolan, där vi åto, suttu vi och groggade i ett enskilt rum, men vi hade så litet konjak, att det till slut bara blev vatten i glasen. Det var förfärligt skojigt. Och innan skolan slutade, så hade vi en skiva, som varade i nära tre veckor. Jag tror inte att pojarna voro nyktra en enda kväll. En kväll bar dom mej i gullstol, och så blev det nästan slagsmål om vilka som skulle få dansa med mej. Det var lattjo, må du tro! Men nu har jag festat så mycket i — köping, att jag är alldeles pank. Jag får väl skriva till brorsan och be om pengar. Farsan törs jag inte köra på igen. Vill du ha en pralin?
— Nej tack!

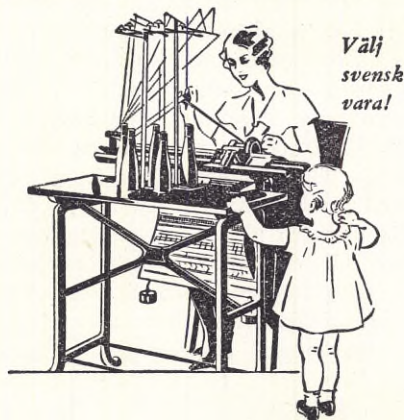
— Då gå vi ut och röker då. Härinne får man inte röka. Nedrigt tåg att gå långsamt. — Nej tack, jag har cigarretter själv. Du får absolut inte bjuda mig. En härlig cigarrett, må du tro, insmugglad från Norge. Det blir så fin aska av den, och man kan röka hur många som helst. Varför röker du inte pipa? Det gör ju alla herrar nu för tiden. Det tycker jag är klämmigt!
— Du har väl inte börjat röka pipa... också?

— Varför inte. Vi flickor nere i — köping hade en pipa ihop. Jätte! Ingen last är mig främmande. Men nu skall man hem till plugget igen...

Det kom en djup suck, och den sköna dök ned i handväskan efter puderdosan och spegeln och justerade sig en smula i synen och håret. Så skakade hon på de spikraka lockarna och fortsatte sitt tjatter. Det var inte ett allvarligt ord, som fälldes. Ord sådana som livssyn eller livsuppgift, studier, allvar och arbete tycktes vara henne fullkomligt främmande. Och den unge mannen fann säkerligen, att det inte var lönt att köra fram med något grövre artilleri utan nöjde sig med att leka med de granna ballonger, som flickan släppte upp. — Den ungdomen, säger kanske någon.

Nej, icke så! Denna flicka var inte ung längre, fastän hon var ung! Hon visste säkert mera om livet, om det heta, brusande, nöjeslystna, jagande livet, än många andra. Jag rår inte för att jag intogs av vämjelse mot henne.

Jag kom att nästan fantisera om hennes framtid. Jag såg den ingalunda ljus. Hon skulle gå skolan ut, klara sig med klena betyg och få en dålig plats på ett kontor, där avlöningen inte ens skulle räcka till det allra nödvändigaste i klädväg. Hon skulle omsider lyckas fånga någon stackars karlslok — jag tror, att hon var för intelligent och erfaren för att själv bli fast! —. Karlen skulle naturligtvis inte se längre än till det snarvackra dockansiktet och den välväxta kroppen samt dåras av det ständigt fladdrande, ytliga skämet. Hon skulle gifta sig och få ett litet hem, som tillochfrånflickor nödtorftigt skulle sköta för 15 kr. i månaden. Hon skulle gå på shopping och dricka thé (för att magra) och äta bakelser(!) på konditorier om förmiddagarna med andra unga fruar, vars mäns ekonomi egentligen inte tålde vid sådana extravaganser. Hon skulle leva sitt liv i bjäfs och plätter, suga sin man in på bara benen, lämna honom som en förtappad växelryttare vid vägen och sedan möjligen taga sig en annan man. Hon skulle så småningom bli en blekfet, medelsålders dam, på vars kinder tjocka lager av smink och

ETT LÖNANDE HEMARBETE

Med stickmaskinen FAMA, den svenska, patenterade, pålitliga maskinen, gör Ni Er en god extraförtjänst och en stadigvarande inkomst. De praktiska hjälpapparaterna gör det möjligt för Er att sticka med intill 5 färger garn på en gång, att utföra starka och vackra plagg — att förtjäna pengar.

Bekväma betalningsvillkor. Fri undervisning. Handbok gratis.

Insänd nedanstående kupong till
Husqvarna Vapenfabriks A.-B., Huskvarna

Husqvarna Vapenfabriks A.-B.
Huskvarna.

Sänd mig gratis Edra illustrerade stickmaskinsbroschyrer.

Namn: .....

Bostad: .....

Postadress: ..... Mb

puder skulle vittna om fåfänga försök att hålla ålderdomen borta. Hon skulle bli en gammal gumma — med "härliga" minnen från sin "lyckliga" ungdom. Hon skulle aldrig göra bekanskap med livets verkliga lyckovärden, hon skulle hela sitt liv fara förbi dem. Som ett nattsnälltåg med nedrullade gardiner far förbi vackra, minnesrika städer, som sova i mänskenet! Livets allvarliga strävanden, människornas arbete i olika former för att göra livet lyckligare för sig själva och andra (arbetarrörelsen, nykterhetsrörelsen, folkbildningsrörelsen m. fl.) skulle hon aldrig skänka en tanke, möjligtvis ett tomt förakt för vad enkla människor kunna hitta på att sysselsätta sig med.

Men nej, hur än det står i den heliga skrift (som givetvis i fint skinnband med guldsnitt ligger på unga frökens nattduksbord tillsammans med romanen Hett blod)? Jo, det står: Dömen icke, så varder I icke dömd!

Jag minns dessa ord och jag vill nu låta mitt bättre jag tala:

Vem kan egentligen skåda in i en annan människas själ? Munnen och själen samköra inte alltid. Den unga damens mun gick i ett. Hon kände behov av att pladdra, hon kände behov av att chockera genom att röka — till och med pipa, som hittills endast möjligen ansetts vara på sin plats i finngummors tandlösa munnar — hon kände behov av att dricka, att dansa, att flirta, att vara ute på förbjudna vägar, att leka med helig ting...

SKOLA VI VÄNTA TILL MORGONDAGEN

Nyligen publicerades i tidningarna en statistisk utredning över röst-deltagandet i Stockholms stad vid senaste andrakammarvalet.

Utredningen visade att det fanns ett större antal röstberättigade kvinnor än män, men valdeltagandet var betydligt sämre bland kvinnorna än bland männen. Och arbetarklassens kvinnor uppvisade det sämsta resultatet. Röstningsprocenten bland kroppsarbetarna utgjorde för män och kvinnor respektive 74 och 63. Bland medelklassen och den s. k. högern är skillnaden betydligt mindre. 1—3 procentenheter. Antagligen visa inte heller röst-siffrorna från det övriga landet fördelaktigare resultat för kvinnorna. Vi ha alltså att räkna med att vi bland arbetarklassens kvinnor ha en ganska stor procent politiskt likgiltiga.

Vi ha således inte tid att uppskjuta till morgondagen, vad som kan göras i dag. De likgiltiga måste väckas. Oförståelsen för landets och folkets livsfrågor måste skingras, likgiltigheten måste fördrivas, och kvinnorna måste lära sig inse vad det innebär att få kallas fri medborgare i en fri stat. Och i det arbetet är samverkan mellan alla demokratiens bekännare nödvändig.

Hulda FLOOD

Skall denna friska, vakna flickskaras framtidsuppgift uteslutande bli att föda soldater?

I HITLERRIKET

I Allsegraren II, Ellen Keys sista bok och testamentet, talar hon om en människosläktets helige Ande, Det tredje rikets ande. Det är honom hon kallar Allsegraren. — Boken kom ut 1924, och kort därpå dog Ellen Key. — Lycklig hon! — Under sina sista år såg hon, att hon tagit skriande miste i sin vackra tro på mänskligheten. Hon fick uppleva världskriget och sörjde sig till döds över det. Men hon förskönades dock från att se det vi måste vara med om. Tredje rikets "förverkligande". Nazismen, vanvettet utöver alla gränser, slapp hon att se. Hon fick åtminstone behålla drömmen om Det tredje riket, skönhetsens, fredens och försoningens rike, med sig in i döden. Än är nazismens store ledare "Der grosse Führer" ju framför andra Adolf Hitler. — Hitler Erövraren är titeln på en liten broschyr (50 öre) nyss utkommen på Axel Holmströms förlag, som har åtskilligt att berätta om denne. "Der Führer" är nog varken någon ledare eller någon erövrare. Lika litet som han är någon rasen arier förresten, och titeln är att ta i ironisk betydelse. Det torde vid det här laget vara tämligen klart, att Hitler är en mycket svag människa, en gal-

Varför?

Naturligtvis därför, att hon var olycklig. Djupt olycklig. Missnöjd med sig själv och med livet. Hon hade kommit in på fel spår och kunde inte byta tåg. Hon var urspårad, om än så aktningsvärd i de flesta människors ögon. Men det finns säkert många av gatans föraktade kvinnor, som är bättre än hon.

Och ändå — så vill jag taga tillbaka de ord, som jag skrivit som rubrik på denna epistel: KVINNAN UTAN SJÄL. Jag vill i stället skriva: KVINNAN MED SJÄL.

Men en stackars förtvinad själ, en blomma, som icke vill dofta utan endast lysa i grella färger vid början av den väg, som leder framåt och uppåt.

Sv. S.

jonsfigur bara. Andra krafter än han styra nazismens ödesmärkta skepp, ett skepp som tror sig starkt, men som har farliga hål i botten.

Både Hitler Erövraren och den lilla boken Kvinnan och Hitler (50 öre) som Morgonbris just gett ut kasta ett skarpt ljus över Det tredje rikets tillblivelse och utseende den dag idag är. Den förra är en kortfattad redogörelse över händelseförloppet från 1919 till den 30 januari 1933, den dag då Hindenburg gjorde Hitler till rikskansler.

Författaren är en f. d. officer, som på nära håll kunnat följa spelet bakom kulisserna. Genom sitt lugn och sin saklighet verkar hans framställning vederhäftig. Han säger vad man redan förut visste, att den "socialism" Hitler tänker genomföra är 1500-talets feodalism. Den lilla smula socialism som i begynnelsen av nazismens historia verkligen fanns tillhör redan det förgångna. Hitler har fått böja sig för godsägarna och kungarna i Ruhr. Hela spelet går ut på att rädda det tyska junkerdomet, en liten människohop om 13.000 familjer. Och för dettas skull störtas ett land på 65 miljoner i fördärvet. Ty vad vi bevittna är Tysklands självmordsprocess, och, eftersom smittan sprider sig, hela Västeuropas.

Nazityskland är den kapitalistiska manstaden, som i känslan av att vara på glid mot slutet, tillgriper de brutalaste medel för att hålla sig kvar vid makten. På två vägar nådde Hitler fram till målet. Det tyska folkets efter Versaillesfreden instängda hat släppte han lös — mot judarna. De tyska människors instängda virilism släppte han lös — mot kvinnorna. Kvinnornas utestängning från snart sagt allt betalat arbete, deras degradering till enbart sexualobjekt och barnalstringsmaskiner är en söt lukt för tyska män. Det är ljuvligt att få göra kvinnan till sin livegna slav. — Synd bara, att alla slavar alltid till sist fälla sina herrar...

Morgonbris har i sin utmärkta lilla bok Kvinnan och Hitler samlat några data och fakta ur den tyska kvinnans lidandeshistoria, sedan "Guds redskap", Adolf Hitler, tog makten. Hela nazipolitiken går ut på att vrida den innevarande

tiden 400 år tillbaka. Syntes det inte på allt möjligt annat, så är nazismens förhållande till kvinnorna ett bevis mer än tillräckligt därför. Det är bara häxeriprocesserna som ännu inte äro inledda. Men så småningom kan man ju komma dithän...

Hitler skall lösa arbetslöshetsproblemet, har han lovat. Han varken kan eller förs erkänna den verkliga orsaken till arbetslösheten: det kapitalistiska systemet. Arbetslöshetsfrågan "löses" på det sättet, att kvinnorna köres ut från sina platser och berövas sitt bröd. Hädanefter är det icke sitt eget bröd de få äta — endast de smulor som falla från männens bord.

Kvinnorna ska försörjas i äktenskapet. De ska in i äktenskapet, de ska föda barn om de äro lämpade därtill eller icke. Nazityskland skall "vimla av barn". Vi känner de gamla locklåtarna om kvinnans kallelse o. s. v. Allt kvinnoarbete utanför hemmet utom nunnans, sjuksköterskans och småskollärarynnans, får icke förekomma. Det tredje riket har berövat kvinnorna alla medborgerliga rättigheter. All kvinnorörelse är för Hitler ett judepåkäft, och massor av kvinnor som våga ha en annan mening sitta häktade. — Vara skön och föda barn åt mannen det är kvinnans sanna uppgift. Har hon överflödigt arbetslust kan hon bli välgörenhetsdam eller Lotta. Tyskland har ett "Röda hakkorset" och däri är hon välkommen.

Den gamla, goda tiden då varje kvinna satte en armé av barn till världen prisas som idealet. "1775 levde i Carresbach, i Danmark, en krukmakarfru som lär ha haft 26 barn, varav flera tvillingar. — År 1503 dog en kvinno i Binniken, i Schweiz, som lär ha fött 53 barn". — Så lyder propagandan. — Goebels, den utmärkte propagandaministern, som särskilt lär ha till uppgift att bearbeta de nordiska länderna, säger: "Ett barn varje år!"

När man betänker, att detta är i Tyskland, ett fattigt överbefolkat land, ett folk i nedgång, så bävar man för det som denna vanvettiga barnproduktion måste föra med sig. "Nyavel av blod och jord" är ett av slagorden därnere. "Genom blod och ära" står det inristat på Hitlerungdomens bälteknivar. Stackars Tyskland!

Hur långt skall nazismen hinna, innan den lupit linan ut? Det är den oroliga fråga man ställer sig. Hittills har den spritt sig som en pestsmitta. Sverige ligger Tyskland nära, och det kastar kärleksfulla blickar över till oss... Huruvida det skall gå att hålla den borta från våra gränser, därom torde framtiden snart nog ge besked. Liksom under världskriget står svenska folket delat i två läger. Men anstormen är farligare, mycket farligare än då. Den gången segrade den nordiska samhörighetskänslan. Måtte den förmå detta än en gång!

Sista sidan i Morgonbrisbroschyren är prydd av en vacker bild. Ett tåg av hundratals unga flickor på vandring över en grön sommaräng. Det är Tysklands bästa ungdom, dess Wandervogel, nu förvandlad till Hitlerjugend. — Hela skaran lyfter händerna till en Hitlerhälsning. — Ens hjärta blöder vid synen! Denna flickskara har intet mål, ingen uppgift i livet annan än den att föda soldater. Soldater till Hitlers kommande krig — det fruktansvärda krig i vilket Det tredje riket kommer att ända.

E. K. D.

FACKFÖRENINGSRÖRELSEN OCH KERSTIN HESSELGREN

Med anledning av att fröken Kerstin Hesselgren uppnått pensionsålder och frånträtt sin befattning som yrkesinspektör gör landsorganisationens sekreterare Per Bergman för Morgonbris följande uttalande: Fröken Hesselgrens verksamhet som chef för yrkesinspektionens kvinnliga avdelning är av grundläggande betydelse för denna verksamhets utformning och fortsatta arbete. Hennes ledning har i första rummet präglats av en på ingående känedom om förhållandena byggd förståelse för uppdragets såväl tekniska som sociala sidor. De i förvärvslivet arbetande kvinnorna ha i henne haft en lika kunnig som förstående företrädare. Fröken Hesselgrens stora insats på hithörande områden är och förblir av bestående värde. Inte minst har fackföreningsrörelsen anledning att uttala ett varmt tack för vad hon uträttat. Fröken Hesselgrens verksamhet fortsätter och med känedom om hennes rika och varma intresse för det sociala välfärdsarbetet hoppas vi på fortsättning av en redan nu sällsynt fullödigt livsgärning.

MORGONBRIS FÄRDLEDARE TILL MOSKVA OCH LONDON

Enastående studieresor för Morgonbris läsare. Bliv prenumerant och kom med. Morgonbris vill medverka till ett praktiskt realiserande av Kvinnornas international. Läs om resplanerna i Morgonbris februarinumner.

3-1 blir resultatet

Ett par Trelleborgs Gummisulor har samma slitstyrka som tre par lädersulor. Därför är det god ekonomi att sula såväl barnens som de äldres skor med dem. De äro fasta, men böjliga och äro lätta att anpassa efter alla skor. **Ned-satt pris: för Herr-, Dam- och Barnskodon resp. Kr. 1:85, 1:65, och 1:45 inkl. 1 tub klisterlösning.**

TRELLEBORGS

GUMMISULOR OCH KLACKAR

Erh. hos sko- o. läderhandlare o. skomakare.

FABRIKSARBETERSKORNA HYLLA KERSTIN HESSELGREN

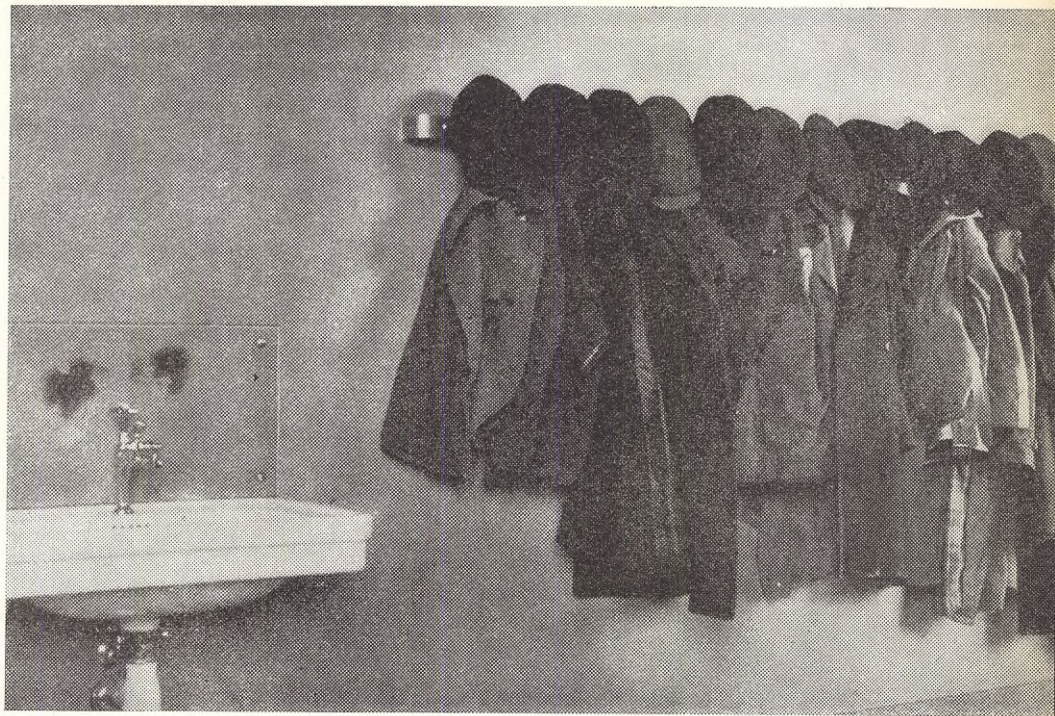
Äldre arbetare kunna vittna om hur det i deras ungdom såg ut på fabriker och verkstäder. Smutsiga, kalla och tränga lokaler, dålig belysning, dåliga eller inga skyddsanordningar för farliga maskiner. Det är häpnadsväckande saker de ha att berätta. Kom så därtill lång arbetstid och dåliga löner, så kan man förstå att tillvaron kändes trist och mindervärdighetskänslan plågsam. Det sista ledo särskilt kvinnorna av. De blevo ofta, på grund av sin torftiga klädsel och att deras arbetsplats var en fabrik, ansedda för att vara sämre människor. De behandlades också därefter.

Förhållandena ha under årens lopp förändrats och förbättrats. Visserligen ha nya svåra problem kommit upp, men ifråga om fabrikshygien och arbetarskydd ha vi obestridligen kommit framåt. Flera orsaker ha bidragit härtill, men vi hade säkerligen inte nått fram dit där vi nu är, om inte Kerstin Hesselgren varit. När hon nu lämnar sin befattning inom yrkesinspektionen så nämns hennes namn med stor tacksamhet på fabriker, verkstäder och i industriarbetarhemmen. Alla veta, att ingen enskild människa har arbetat som hon för denna sak. Hennes insats i det internationella arbetet och hennes upplysningsverksamhet bland ungdomen måste även nämnas i detta sammanhang. Få människor ha som hon förmåga att behandla alla människor lika, och få ha som hon ett ljusst leende och gott humör. Dessa egenskaper ha inte minst bidragit till framgången i hennes arbete.

Elvira WEDBERG

Rekvirera från Morgonbris exp. broschyren Hitler och kvinnan • Pris 50 öre

I SKOLKORRIDOREN Foto av Gunnar Lundh ur Svenska Turistföreningens nyligen utgivna vackra samling Årets bilder.

F R A M T I D E N S B A R N A S K O L A

Det är väl egentligen först under det senaste seklet, som man kan karakterisera barnskolan som en verklig medborgarskola. Tidigast var det ju så, att endast vissa samhällsklasser eller mäktigare folkrelser känt behov av och tillgodosett en mot tidsläget svarande bildningsgrad. Liksom den högre undervisningen blev en nödvändig angelägenhet för den härskande folkklassen för att säkerställa behovet av funktionärer i det allt mer invecklade statsamhället, blev det kyrkan förbehållet att sörja för att gemene man erhöi en viss läsfärdighet för att kunna tillgodogöra sig elementerna i salighetsläran. Att inte kyrkans intressen sträckte sig längre än dit, i vad det gäller folkbildningen, får man talrika belägg för vid studiet av den svenska folkundervisningens historia, särskilt vid den betydelsefulla tidpunkt, då den obligatoriska folkskolan infördes i landet, jag syftar på striderna kring den första folkskolstadgans tillkomst år 1842. Betecknande för uppfattningen på visst håll är det uttalande, som dåvarande biskopen i Växjö Esaias Tegnér gjorde till statssekreteraren Heurlin, som av kronprins Oskar fått i uppdrag att utarbeta proposition till riksdagen om obligatorisk folkundervisning. Tegnér skrev: "Det skadar ej, att du på förhand låter kronprinsen förstå, att du och jag förstå den saken bättre än han och hans adjutanter, och att ett motsatt handlingssätt depopulariserar regeringen

hos prästeståndet, som dock i sakens nuvarande skick är dess säkraste stöd, kanske dess enda. Men latin och grekiska lämna vi icke, hellre dynastien. De av bondeståndet förordade politiska folkskolorna bör man förskona landet ifrån."

Tegnér synes också ha formulerat Växjö domkapitels utlåtande, som innehöll bl. a. följande passus: "Den arbetande klassens bildning bör väsentligen vara religiös. Varje annan kunskap anses icke blott umbärlig utan även skadlig, ty denna olycksaliga halvupplysning kväver eller förvildar det sunda modervett, som fordom var ett utmärkande drag hos den svenska allmogen. Den gör dem till bondadvokater, lagläsare, tidningshjältar, den gör dem till smådare av majestätet och dess högsta ämbetsmän." Det var den äldre liberalismen, som drev fram 1842 års folkskolstadga. Med 1862 års kommunalförordningar och 1865 års riksdagsskick røjde de demokratiska idéerna upp en kraftig nyodling i vårt land. Den samhällsklass, som för ögonblicket skördade representationsreformens frukter, var bondeklassen, och det var lantmännens ökade behov av bildning, som födde folkhögskolorna. Genom de rösträttsbestämmelser för stat och kommun, som vid 1907 och 1909 års riksdagar blevo lag, togos ytterligare steg till demokratisering av vårt offentliga liv. Det är arbetarklassen, som gör sitt inträde. Kravet

på allmänbildningens höjande stiger i samma mån, som självstyrelseprincipen tillämpas. 1918 års författningsreform medförde därför konsekvenser, som stodo i samklang med den nya tidens händelser. Folkskolan fick sin nya undervisningsplan, de praktiska ungdomsskolorna lagfästes, en skolkommision tillsattes för att förverkliga det under liberalismens epok aktualiserade bottenskolprogrammet. Skärskådard man mot denna bakgrund frågan om det berättigade eller oberättigade i de krav på folkundervisningens reformering, som med ökad styrka förts fram under den senaste mansåldern, även ur andra synpunkter än politiska, måste man nog erkänna, att utvecklingen ehuru den väl stundom gått med stormsteg, dock inte gått längre än ett förefintligt behov gjort sig gällande. Med det anförda har jag velat säga, att folkundervisningen är en direkt frukt av de demokratiska folkrelsernas insatser, och att dessa å sin sida kunnat utnyttja den stigande folkbildningen för sina syften. I denna växelverkan mellan folkupplysning och demokrati ligger ingenting förgripligt eller ensidigt partitagande. Annorlunda ställer sig frågan, om man systematiskt utnyttjar samhällsskolan för bedrivande av propaganda i en viss politisk riktning. Exempel på dylikt ligger oss nära i tiden: Ryssland, Italien och Tyskland. För det fria demokratiska samhället blir ett dylikt utnyttjande av skolan till för-

fång, enär det i längden skärper klassmotsättningarna och skapar jordmån för okontrollerade privatskolor eller ungdomsorganisationer. Lika väl som en chauvinistisk eller hyperrojalistisk historieundervisning är ägnad att väcka misstroende hos målsmän med allmänt demokratisk eller republikansk åskådning, skulle andra parten ej känna sig trakterad av, om deras barn undfägnades med revolutionerande läror. På samma sätt kan man resonera ifråga om strängt kprofessionell contra objektiv religionsundervisning. Genom den nya undervisningsplanens påbudna tolerans gentemot hemmens olika politiska och religiösa uppfattningar ha vi i vårt land på ett lyckligt sätt löst svårigheterna härvidlag.

Det saknas inte frestelser för ett politiskt parti, som sitter vid makten, att utnyttja denna för att använda sig av skolan såsom propagandainstitution. Större misstag kan knappast göras, än om man faller för denna frestelse. Framför allt på grund därav att barnen i folkskollådern, ja t. o. m. i realskole- eller gymnasieåldern ej äro mogna för politiskt tänkande. Skolan avser att med sin undervisning och sin fostran blott förbereda för en allmänt medborgerlig bildning. Den kan således ej bi-bringva förutsättningar för att överblicka eller förstå samhällsuppfattningar, som höra ihop med den högre statskonsten. Man har allmänt måst erkänna inom pedagogiska kretsar, att den enkla form av medborgarkunskap, som angives på den nuvarande fortsättningsskolans kursplan är alltför svårfattlig för lärjungarna i den ifrågakommande åldern. Däremot bör skolan alltid i sin undervisande och fostrande gärning syfta till att hos det unga släktet inpräglva solidaritetens, hjälpsamhetens och människokärlekens bud, som för dem skola göras levande i det dagliga livet i skola, hem och samhälle. Med en dylik social fostran som grundval kommer demokratin ej till korta, när de unga vid mognare ålder skola välja politisk hemorts rätt. Samma argument kunna anföras gentemot de tendenser, som ligga i tiden, att draga barnen in i politiskt orienterade klubbar och organisationer.

Den bild jag ser framför mina ögon av framtidens barnaskola löper efter perspektiviska linjer samman i den samhällseliga enhetsskolan, som med sina socialt och pedagogiskt grundade anordningar strävar att tillvarataga individens rätt och samhällets krav på disciplin, lydnad och sammanhållning. Till sin anordning bör denna skola göras så lik det välordnade hemmet som möjligt. Genom samhällselig hjälp skola de intellektuellt efterblivna bringas in på lämpliga banor, liksom de ekonomiskt ogynnsamt ställda sättas i tillfälle att under bästa tänkbara förhållanden få följa sin skolgång, så att de vid inträdet i livet kunna komma på samma startlinje som barn från de bättre situerade hemmen.

Leander WALLERIUS

DIMITROFF INFÖR SINA DOMARE

Den tyska riksrätten frikände de fyra anklagade kommunisterna, Torgler, Dimitroff, Popoff och Taneff, från delaktighet i riksdagsbranden i Berlin. Det var rakyggat handlat av vederbörande domare och visar, såsom redan framhållits av svenska socialdemokratiska tidningar, att det tyska rättsväsendet åtminstone i detta fall vågat upprätthålla sin självständighet gentemot den nazistiska diktaturen. Visserligen sväva de frikändas liv fortfarande i den största fara, men hur det än kommer att gå dem är det likväl av värde att de "av brist på bevis" friats från delaktighet i mordbranden.

Om man nu ser tillbaka på de långvariga och stundom långgrandiga rättegångsförhandlingarna, är det emellertid en man, en av de anklagade, vilkens insats i processen överglänsar alla de andras. Det är Dimitroff, "Balkans Lenin". Det innebär intet partitagande för kommunismen att konstatera detta. Inte heller betyder det någon kallsinnighet för Dimitroffs olycks-

kamrater, för Torgler, som trots fem månaders fångenskap i kedjor bevarat sitt huvud kallt och uppträtt med beundransvärd självbehärskning, för Popoff och Taneff, som tagit sitt öde i främmande land med stoiskt lugn, eller för den staccars Lubbe, en uppenbart själssjuk människa, som måste räknas till den hitlerska mordregimens offer.

Men medan de övriga anklagade hållit sig på defensiven, har Dimitroff hela tiden varit stadd på offensiven. Sin av nazisterna utsedde försvarsadvokat avvisade han strax i början och tog sitt försvar i egna händer, och det med en sådan skicklighet, ett sådant mod och en sådan intelligens, att han växte ut till en anklagare mot hela domstolen och de makter som stodo bakom den. Trots att han gång efter annan nedtystades, tillrättavissades och utkördes, gav han sig inte. Minnesvärt är mötet mellan Dimitroff och den som vittne inkallade Göring. Där stod: å ena sidan en ensam kommunist, landsflyktig i ett barbarland, där inte blott kommunisterna utan även socialdemokrater och borgerliga vänstermän äro fågelfria, å andra sidan den med all världslig makt utrustade tyrannen Göring. Efter Görings stora patetiska tal reste sig Dimitroff och anhöll att få ställa några frågor till vittnet. Detta beviljades. Och länge hade inte drabbningen mellan de båda männen pågått, förrän Göring, sprickfärdig av ilska över Dimitroffs infernaliskt skickligt formulerade frågor, förgick sig på ett sätt som gav Dimitroff en oomtvistlig moralisk seger.

Sokrates inför sina domare, Giordano Bruno inför sina domare, Dimitroff inför sina domare: alla uppvisa de, hur tider och åskådningar växla, det moraliska mod, som blankt struntar i följderna under hävdandet av vad de anse vara rätt och sant.

För oss, som av hela vår själ avsky det nazistiska hunnerdömet, har Dimitroffs uppträdande inför domstolen i Leipzig varit en ljuspunkt i mörkret. Liksom de ryska terroristerna, bland vilka funnos en rad lysande kvinnogestalter, begingo attentat för att komma inför domstol, det enda forum, där den tsaristiska diktaturen tillät ett visst mått av yttrandefrihet, har Dimitroff använt sin ställning som anklagad till att sjunga ut mot den nazistiska diktaturen. Utan en tanke på sin egen välfärd eller ofärd har han retat sina dödsfiender till det yttersta och gett arbetarklassen ett strålande föredöme i revolutionär kampvilja.

Nu är den tyska demokratin förintad. Arbetarklassens resning mot det nazistiska våldet måste förberedas illegalt och underjordiskt. Även i andra länder är reaktionen på framryckning. Det behövs män av Dimitroffs virke, av hans mod och genomträngande skarpsyn, i denna situation.

Nils BEYER

FÖLJ

de två bundsförvanterna

i kvinnornas strid för ett rättfärdigare samhälle

Tidevarvet

varje vecka. 6 kr. pr år

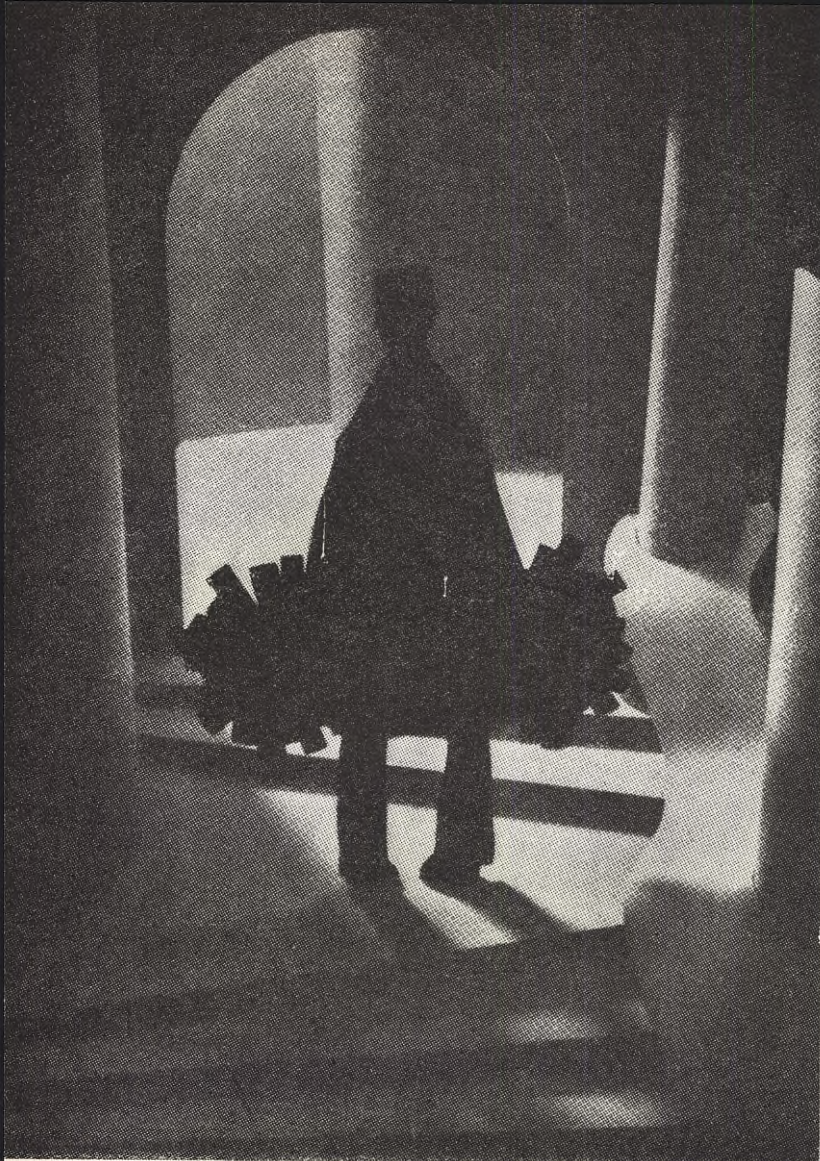
Morgonbris

varje månad. 3 kr. pr år

Prenumerera!

Tidevarvets exp. Triewaldsgränd 3
Morgonbris exp. Västmannagatan 2

NATTVAKTEN JOHANSSON HAR SOMNAT

Teckning av Adrian van der Horst, London.

Sonett

Du skall ej vara trösterskan allenast
som smeker mig till ro från stridens feberjakt
och bjuder mig, vad heligast och renast
du äger av en kärlek, ej med min i släkt.

Nej, du skall vara stridskamraten, vännen min,
som följer mig i kampens brus och vimmel.
Ditt hat skall bli mitt, min tankes glöd bli din,
och samma dröm oss elda skall och samma himmel.

Då skall vår ro ej längre fattigt bära
den fega glömskans falska, billigt blida drag
men själva kampen bli till helg och vilodag!

Och när vi samman gå i evigt unga lag
till-strids, till strids vid röda flaggors svaj och slag,
då vet jag, att du är mitt hjärta nära!

Einar MARK

Nattvakten Johansson satt i sina tankar, det gjorde han. Det var naturligtvis inte riktigt rätt gjort av nattvakten Johansson eftersom en nattvakt är till för att sköta sitt arbete, han som alla andra människor, och låta bli att tänka. Men det kunde inte hjälpas, han tänkte i alla fall. Det var nämligen så, att nattvakten Johansson från begynnelsen blivit begåvad med något slags försynt, men ändå, på sitt sätt, levande och verksam fantasi, var han nu kunde ha fått den ifrån. Under andra lyckligare förhållanden är det inte alls omöjligt, att nattvakten Johansson kunde ha blivit en stor författare, vilkens böcker blivit tryckta, lästa och kritiserade, ställda i rad med andra böcker i bokhyllor, undanslängda i en lår på en vind eller kastade i papperskorgen. Men nu var inte nattvakten Johansson sådan, att det skulle ha fallit honom in att skriva ner de små funderingar han gick och bar för sig själv under nattens tysta timmar, när andra människor sovo sin fridfulla sömn bakom nerrullade gardiner, gator och parker lågo tomma och övergivna, bilarna stannat sin hetsiga framfart, vilande sina trötta hjul i garage och vid hållplatserna, och de enda, som möjligen ännu vakade förutom nattvakten Johansson, var de bovar och inbrottstjuvar han var satt till att hålla ett vaksamt öga på.

Nattvakten Johansson var för tillfället stationerad i det nya stora byggnadskomplexet i stadens utkant, där ännu så länge röda tegelmurar i hudlös nakenhet reste sig under oskyddade takbjälkar och fönstergluggarna gapade tomma och ihåliga mot en förväntansfull värld av eventuella hyresgäster och fastighetsagenter. Där, i alla dessa tomma och ödsliga, dörr- och fönsterlösa, blivande enkelrum och femrumsvåningar, dubletter, förstugor, vindar och källare, var det nattvakten Johansson lodade omkring på sin nattliga stråt, nyckelknippan till reds i ena handen och lyktan dimglände från bältet, medan fantasien skenade iväg som en yster häst en vårmorgon och inbillningen fick fläkt och liv. Han tyckte att han vandrade i idel salar och salonger, uppfyllda med lyx och bekvämlighet, varma, välinredda och trevliga små krypin, med mjuka mattor på golven, rena gardiner för fönstren och flammande brasor i de öppna spisarna. Han

SYMASKINER

begagnade, med 3 års garanti från 30 kr. Reparationer väl o. billigt. Även i hemmen.

11 57 37

WESSTRÖM & HOLM

Mästersamuelsgatan 55, Stockholm.

11 57 37

placerade möbler och planerade för skåp och hyllor, som inför hans själs ögon fylldes med pannor och kärl, han dukade middagbord och bar in rågade fat och karrotter, han fyllde fönsterplattorna med krukväxter och sådde krasse i balkonglådorna, han städade och stökade och grejade med sådan fart och iver att han knappt visste ordet av förrän dagsljuset silade in genom fönstergluggarna och ljuden från den vaknande staden trängde till hans öron och väckte honom ur nattens drömmier.

Nattvakten Johansson hade tråkiga familjeförhållanden. Möjligen var det därför han en gång i tiden valt nattvaktsyrket till levebröd, ty har man det tråkigt i hemmet kan det vara fördelaktigt med ett jobb, som ger en rättighet att vara borta om nätterna och tillåtelse att sova hela dagarna. Inte så att nattvakten Johansson hade en hustru, som vederligen bedrog honom — säker på något kan man ju aldrig vara här i livet — eller i någon mera patetisk bemärkelse gjorde livet outhärdligt för sin man. Det onda, som gnagde hans sinne, var i själva verket av så ringa och praktiskt taget oviktig betydelse, att ingen annan än nattvakten Johansson, som nu en gång fått denna löjligen vana att gå och fundera och fantisera för sig själv över saker och ting, kanske ens skulle ha märkt, att något var på tok, att det var något, som felades och fattades i tillvarons fullkomlighet.

Ja, nattvakten Johansson kanske inte ens själv var riktigt säker på att han hade något att beklaga sig över. I varje fall hade han aldrig sagt något till någon, än mindre skulle det fallit honom in att komma hem vild och rasande, slå näven i bordet, kasta omkring möblerna och danga sin arma hustru blodig och blå. För all del, någon gång för länge sedan hade det ju hänt också nattvakten Johansson, att sinnet runnit på honom, så att han dragit till med att de va då också fan å va va meningen å visste hon ingen levande hut, men då hade han fått höra på den, som inte var rädd att ge svar på tal, som räckte i flera dagar: — Ja, se karar, dom hadde då inte vett för två styver, ligga å dra sej hela dagarna å sen komma å skälla på en fatti människa, som hadde tre barn å hålla hela å rena. Va vare me honom, gick de nån nöd pån, va han finare han kanske än hustru å barn. Ja, Herre Gud —

Nej, nattvakten Johansson hade upphört med att säga något och söka sätta sig i respekt, tvärtom, han blev liksom alldeles förstummad så snart han trädde innanför köksdörren, kröp ihop och gömde

sig i sina gamla paltor och skyndade att så fort som möjligt kasta i sig matbitarna för att sen få krypa ner i imperialsängen, knipa ihop ögonen och dra en osynlig rida mellan sig och allt det som var omkring honom. Det var bara om nätterna, när han gick ensam och larvade bland murbrukshögar och kala tegelväggar, som han liksom lyftes bort från verklighetens värld med dess tvättångor och matos, ett trist och ostädad rum, mat, som dukats på en tidning bland våta kläder och kvarlämnad disk, en ouppbäddad säng, där vadden hängde i gråsvarta flak ur trasäckets revor. Djupast på botten under minnet av allt det andra eländet stoppade nattvakten Johansson undan hustru Johansson i all hennes prakt av okammade hårtestar och smutsiga klädtrasor, där kjolen såg ut att åka nerför baken vilket ögonblick som helst trots säkerhetsnålar och bandstumpar.

Nej, nattvakten Johansson ville ingenting minnas, han sköt igen köksdörren och tassade nerför trätrappan, som gav till ett ilsket knarrande till och med under hans lätta och försynta steg, vände ryggen till och liksom hastade bort från allt det dystera och bekymmersamma, som hörde dagen till, mot den nattens tysta värld, där han var sin egen herre och fick styra och ställa som han själv ville. Det var då som härliga doftande blomster sköto som trollskott ur myllan, nakna tegelväggar kläddes med skärblommiga tapeter och fönsterplattorna med vajande fuchsior och pelargonier, då såg han som i en bilderbok taylor av ett vittrappat litet hus innanför ett grönt staket, en förstukvist inramad av vildvin och krasse, han såg sig själv, belåtet spinnande som en katt, latande sig i gungstolen i vardagsrummet, där hemvävda tras mattor randade det vit-skurade golvet, han såg, det bästa av allt, hustru Johansson som en prydlig liten gumma i stort nystruket förklä utan ett veck eller en fläck stökande med kaffebrikan i köket bland blankskurade pannor och blänkande kärl i välordnade rader på hyllorna och diskbänken. Då kunde det hända att nattvakten Johansson blev så rörd och salig av vad han såg, att han glömsk av sina plikter, sjönk ner på en omkullstjälpt murbrukspyts, lutade nacken mot en tegelhög, knäppte händerna och log helt glatt och förnöjt för sig själv medan ljuset från lyktan vid bältet blandades genom fönstergluggarna med den grå gryningen utanför och nattvandrarna, som larvade förbi, stannade och tittade och undrade om det möjligen var något galet, som försiggick därinne i funkisbygget, som tidningarna skrivit så mycket om. Och något galet var det på sätt och vis också. Alldeles förgätande yttervärlden

det är en tid som aldrig kommer åter . . .

Under ungdomstiden och den yngre mannaåldern är livet rikare på möjligheter. Många låta åren gå och möjligheterna förspillas. De män som »blivit något» ha från början insett kunskapens betydelse. Tillhör Ni dem, som vilja något?

Låt oss lämna Er ett uppslag, som kan bli av värde för Er framtid!

Kooperativa förbundets korrespondensskola, Stockholm.

Sänd mig gratis prospekt och närmare uppläsningar om den kurs, under vilken jag dragit ett streck.

Svenska (sats och formlära)
Rättskrivning
Uppsatsskrivn. o. stilistik
Litteraturkännedom
Litteraturhistoria
Engelska språket
Nationalekonomi
Sverges näringsliv
Kommunalkunskap
Handelsjuridik
Textning
Talar kurs, med mötesledn.
Bokföring, dubbel amerik.
Fortsättningskurs i bokföring
Lantbrukbokföring
Föreningsbokföring

Praktisk räkning
Aritmetik
Geometri
Algebra
Fysik
Elektr. ingenjör
Elektr. verkstätere
Elektr. maskinist
Elektr. montör
Mekanisk ingenjör
Mekanisk verkstätere
Gjutmästare
Snidesmästare
Ångmaskinist
Byggnadsritare
Byggnadsverkstätere

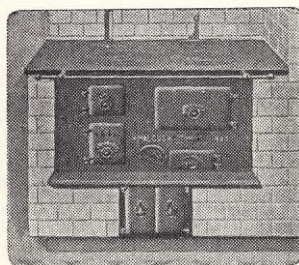
Namn: ..... Morgbr. n:r i.

Adress: ..... (Sign.)

och dess tyngande besvärligheter bars nattvakten Johansson på drömmarnas vingar in i en annan värld, en solig, ljus och fullkomlig värld, där allting var precis som det skulle vara. Nattvakten Johansson var sig lik, en hopsjunknen liten gubbe med lyktan vid bältet och nyckelknippan i handen, en snäll sankte Peter i sitt slag, men han lustvandrade i sköna parker, där träden susade och fåglarna sjöngo, hans sinne var lätt och ljust och allt det som han önskat sig och hoppats på kom neramlade som ur ett stort ymnighetshorn, som Gud Fader själv satt och lekte med uppe i sin himmel.

Så fanns nattvakten Johansson en morgon av de första tegelbärarna, ljuvligt insomnad på en omkullstjälpt lerpyts, med nyckelknippan i handen liksom redo för evighetens port. Men lyktan hade slocknat — kanske av sig självt — eller kanske var det någon annan från en annan värld, som varit framme och blåst ut den. Vem vet?

Ragnhild PRIM

Värmeledning från spisen (Malcus-systemet)

Har Ni tänkt på att man för en ringa kostnad kan skaffa sig värmeledningens alla fördelar och komfort genom att utbyta den gamla kokspisen mot en Malcus-värmelednings spis el. -kökspanna. Det är det effektivaste uppvärmnings-sättet, emedan man utnyttjar överloppsvärmen vid matl.

GRATIS: Sänd mig utan kostnad eller förbindelse, katalog och måttskisser å Edra värmeledningsspisar och pannor.

Namn: .....

Adress: ..... Mb.

A.B. Malcus Holmquist, Halmstad

Närmare upplysningar och installationsförslag lämnas gratis om vidst. kup. insändes. Postbef. öppet 5 öre.

Tre hungriga.

VÅRA LÄSARE DISKUTERA:

DEN GIFTA KVINNAN I FÖRENINGSGÄRDET

För någon tid sedan sutto vi några ungdomar på ett kafé och dödade tiden, i början med likgiltigt prat: men så småningom gled samtalet in på frågan: Huruvida den gifta kvinnan aktivt bör delta i föreningslivet och studieverksamheten, för att sedan bättre kunna ägna sina krafter åt politiken och samhällsarbetet? — De flesta i sällskapet hade den åsikten, att kvinnorna, gifta och ogifta, utan åtskillnad skall delta, både i föreningslivet och studieverksamheten. Dessa så viktiga, karaktärsdanande och för arbetareklassens framtida mål ofrånkomliga arbetsområden. Men ett par tyckte att den gifta kvinnan skall först och främst sköta hemmet och barnen. »Ty det är hennes uppgift som husmor.» —

Nå ja, låt oss stanna ett ögonblick inför denna uppgift. Det har sagts åtskilliga gånger att hemmen äro samhällets grundval. Det skola vi inte diskutera om, ty det påståendet har nog ett visst berättigande. Utan vi skola se frågan från den gifta och socialt intresserade kvinnans synpunkt. — Vi kunna utgå ifrån, att hem och samhälle äro intimt beroende av varandra. Med ett hems skötsel menar man ju, ytligt sett,

det rent praktiska arbetet, eller allt som är förenat med städning, matlagning, tvätt o. s. v.

Men djupare sett är det en ofantligt högre uppgift och ett större ansvar som åligger husmodern. Nämligen, att uppfostra barn till goda och ansvarskännande människor. Och hur skall hon kunna det om hon ej inhämtar lärdom inte bara ur böckerna, utan även ur livet och från människorna. Och med detta kapitel blir människan aldrig färdig. Därför måste den gifta kvinnan alltjämt fortsätta med sina studier och föreningsarbetet. Detta är en sida av saken. För det andra. I vår tid då vi hunnit så långt på utvecklingens väg att kvinnan har lika mycket att säga till om i stat och kommun som mannen, då måste hon lära sig att förstå statsmaskineriet, för att rätt kunna tillgodogöra sig sina rättigheter. Och hur skall hon kunna det om hon inte med vaket öga ser på förhållandena i tiden. Men, invänder någon, det är väl inte modern ensam som uppfostrar barnen, utan det är väl även till stor del fadern? Jo, det är givet, att föräldrarna gemensamt bestämma en hel del, men det blir väl mest ekono-

miska ting angående skolgång o. dyl. Ty fadern, som i regel har förvärvsarbetet förlagt utom hemmet, kommer hem trött efter arbetsdagen samt kanske f. ö. har en hel del uppdrag att fullgöra, hur skall han kunna vara den egentliga uppfostraren? Han har naturligtvis en viss pondus i egenskap av familjens överhuvud. Det kunna vi utan överdrift påstå. Men det är också i de flesta fall allt. Det blir modern, som i stort sett, ger barnet dess framtida inriktning. Ty enligt psykoanalytikerna så är tiden före skolåldern av den allra största betydelse för barnets själsliv, vilket liknas vid en bok med oskrivna blad, där varje intryck och upplevelse präntar stilen. Och man bör vara högst försiktig mot hurudan den första stilen blir.

Efter dessa små erinringar förstår man bättre varför en gift kvinna bör delta i studier och sida vid sida med mannen intressera sig för problemen. Den andliga strukturen hos en sådan kvinna blir naturligtvis helt olika den passiva ointresserade kvinnans. Och vad det betyder för hem, barn och samhälle är inte svårt att förstå om man tänker tanken ut.

E. S—n. ERIKSSON

Vy över Degerfors bruk.

N Ä R V A T T N E T I Ä L V E N T R Y T E R

Degerfors har under flera år haft att brottas med svåra ekonomiska motgångar, som också satt sin prägel både på arbetet och kamratkretsen i platsens kvinno-klubb. Genom den stora arbetslösheten, som varit och alltjämt är rådande här blir allt föreningsliv liksom lamslaget, hur gärna man än vill hålla det på så högt plan som möjligt. Vid bruket har man ej arbetat under de senaste 10 åren för full drift någon gång, utan arbetet har pågått i skift med 14 dagars arbetstid och mindre. När det nu finns beställningar vid järnbruket, är beklagligtvis vattenståndet i Letälven så lågt, att det är omöjligt hålla alla de olika verken i gång. Att det är besvärligt för arbetarna är självklart och hela det stora samhället har också fått sin dryga del av bekymmer att dragas med. Bolaget sysselsätter omkring 700—800 arbetare, när rörelsen är i full gång. Nu ha vi löfte att få till stånd vattenledning inom bruksområdet som statskommunalt arbete, vilket arbete skall sättas i gång snarast möjligt. Ja, d. v. s. kommunalnämnden skall utreda frågan att föreläggas fullmäktige inom den allra närmaste tiden. Saken har emellertid förut grundligt diskuterats så vi kunna ta för avgjort att det blir allvar därav. För driftens utvidgning genom vattenståndets höjning till följd av muddring i

älven har bolaget sökt få statshjälp. Arbetslöshetskommittén på platsen har haft ögonen öppna även för detta arbete, och haft en deputation hos socialministern för behandling av den frågan m. fl. Svaret blev nekande, emedan bolagets ställning inte är sämre än att det kan låna upp pengar på annat håll. En hel del vägarbeten äro ju igångsatta för närvarande, men utsikterna för vintern är dock beklämmande, enär arbetslöshetssiffran växer för varje dag. Man frågar sig hur detta skall sluta. Bekymren för morgondagen göra sig påminta varhelst ett par arbetare komma tillsammans.

Inom kommunen i Degerfors finnes ett municipalsamhälle med namnet "Jannelund", vars invånarantal går upp till 1.500 människor. Den övriga kommunen med bruksområdet, tjänstemanna- och arbetarbostäderna omfatta en folkmängd av 3.500 ungefär.

Degerfors kvinnoklubb blir till våren femton år gammal. Under de år, som gått har klubben ej utvidgats något nämnvärt, men de medlemmar, som äro kvar nu, utgöra i alla fall eliten och de flesta av dem ha varit med från klubbens bildande. De ovan nämnda svårigheterna äro de direkta orsakerna till att medlemsnumerären ej ökat mera. Männen anse sig ej kunna hålla sina hustrur i föreningar, enär utgifter-

na ställa sig för betungande. Klubben är dock för oss, som hela tiden kämpat och försökt hålla ihop den, en efterlängtd plats där vi mötas och dryfta de frågor, som ligga oss nära, och där vi med glädje ge varandra ett gott handtag, då det behövs. Vi ha kommit till insikt om, att vi kamrater var helst vi mötas, äro något mera för varandra än våra vanliga vänner ute i livet. Under det år, som nu är tilländalupet, har klubben genom döden mistat en kamrat, Klara Engvall, 72 år gammal och hedersledamot i klubben. De senare åren kunde hon på grund av värk och sjukdom ej gå till oss, men vi gingo till henne i stället och på hennes 70-årsdag uppvaktade klubben med en textad adress och en liten penninggåva. Hon har i sin krafts dagar varit mor för elva egna barn, fostrat två styvbarn och en dotterdotter. Det är en ståtlig gärning, fastän den ej lyser så stort utåt.

Bland aktuella frågor inom klubben har tandvårdsfrågan blivit den mest brännande. Tillsamman med Husmodersföreningen ha vi dryftat frågan om skoltandvård. För närvarande är en kommitté i arbete för utredning av denna sak. Med Karlskogaklubben arbeta vi för att finna utvägar för vinnande av nya medlemmar.

Degerfors kvinnoklubb.

FÖRÄLDRAFOSTRAN I KVINNOKLUBBAR

Det är glädjande att se att det börjar bli intresse även inom kvinnoorganisationerna för frågan om föräldrauppfostran. Vid en av Älvsborgs norra kvinnodistrikt synnerligen välordnad föreläsningkurs i Trollhättan har således lärarinnan Signhild Johansson föreläst över ämnet "Psykisk hygien".

I första avdelningen, som behandlade "det utvecklingsbara barnet", betonade hon först och främst vikten av ett gott samarbete mellan hem och skola. Hemmens inflytande måste gå hand i hand med skolans. Och skolan får ej blott syfta till kunskapsmeddelande och fysisk fostran, intellektualism och kroppskultur ha under allt för lång tid ansetts nog. Fostraren måste se till att själva livsföringen blir tillrättalagd efter sunda och goda principer. Det är ej nog, att barnet vet, hur det skall handla, vetande påverkar föga vårt handlande. Det är känslolivets fostran, som hittills ofta förbisetts, det är själens hälsa, psykisk hygien, som framför allt behöves. Men för att kunna ge denna fostran måste såväl föräldrar som lärare vara inställda på barn- och ungdomsårens många olika yttringar. I föreläsningen påpekades vidare miljöns stora betydelse för de små barnen, hur det ofta till och med är för sent att, då barnen komma i skolan, rätta till sådant, som kommit i olag under tidigare år. Förståelse och kärlek utveckla på ett rätt sätt goda karaktärer, tvång och despotism hämmar utvecklingen. Miljön kan göra barnen svåruppfostrade. Bortskämda, d. v. s. i alla avseenden övernärda barn, bli egoister "Jagmonster"; och barn, som få för litet näring, för litet ömhet, visa sig tidigt bittra och trotsiga; och barn, som bliva behandlade som föremål och utsätts för andligt våld hämmas i sin utveckling och bli osjälvständiga, lätt föremål för andras vilja.

Exemplens makt, hur far och mor eller större syskon handla, har större betydelse än alla "Du skall inte, du får inte". De små fråga mycket, och det är då av vikt, att deras frågor besvaras sanningsenligt. Särskilt viktigt är detta, då det gäller sexualfrågor. Våra dagars barn nöja sig ej med "storksagor" o. d. Svara dem enkelt och så att de känna sig gripna av allvar inför livets största under, födelsen. Och den mor och far, som så gör, vinner barnens förtroende för alltid. Tystas frågorna ned för att man anser dem besvärliga, gå frågorna vidare till kamraterna i gathörnen eller bakgården, och upplysningarna givna så, skada i de flesta fall.

Liksom förtroendet mellan föräldrar och barn är av största vikt så är också förtroendet mellan lärare och elever synnerligen betydelsefullt. Där gäller det liksom i hemmet att vid felhandlingar, ej straffa i första hand, utan först söka orsaken till handlingen. Den kan vara symptom till någon sjukdom, det kan vara missförhållanden i hemmet, som ligga bakom. Särskilt dröjde tal, vid övergångens besvärligheter och faror. Vi äldre fordra mycket av de unga i de åren. Deras krafter tagas då i anspråk för kroppsutveckling, och faran för intellektuell överanstängning är större än eljest. De unga ha den tiden mycket att kämpa sig igenom, och det gäller att med förståelse stödja och icke med gnat distrahera och än mer

**NYTT FRÅN GAHNS:
MITZI-SERIEN
I NY DRÄKT**

En förnäm creation som passar den svenska kvinnotypen. Om Ni vill er nå detta personliga, obestämbara "något" tag då Mitzi puder, där finns en lämplig färg för varje hy. Mitzi läppstift nu i fyra färger.

Komplettera Eder "make up" med Mitzi dag- och nattcrème, ansiktsvatten och Eau de Cologne och Ni förlänas en bedårande charm som väcker beundran.

Mitzi

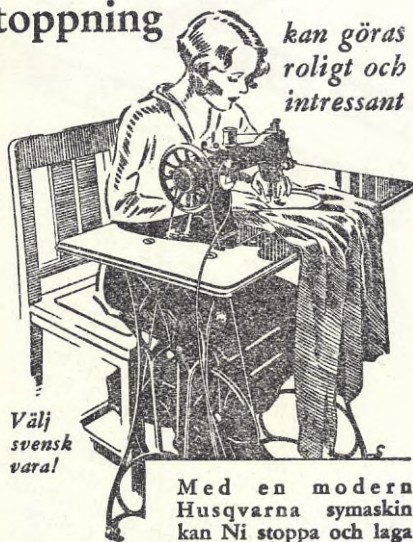
Gahns
UPSALA

Mitzi

CRÈME, PUDER, PUDERCÈME, LÄPPSTIFT,
PARFYM, ANSIKTSVATTEN, EAU DE COLOGNE

Även lagning och stoppning

Välj svensk varal

Med en modern Husqvarna symaskin kan Ni stoppa och laga snart sagt allting — lika vackert och mycket fortare än för hand. HUSQVARNA symaskin — den enda svenska — är lättgående, slitstark och lättskött samt har framåtgående och återgående matning.

Säljes av Husqvarna depoter och deras ombud på bekväma avbetalningsvillkor eller per kontant mot hög kassarabatt.

Husqvarna

Symaskiner

Husqvarna Vapenfabriks A.-B., Huskvarna

försvara denna tid. Man tvingar ingen ung människa, man vinner eller förlorar henne. Som avslutning framhölls önskvärdheten av en i lämplig tid lagd utbildning för alla kvinnor, och även för männen i barnuppföstran.

Som fostrare, sök att skapa ett rätt förhållande mellan barnet eller den unge och dig, grundat på ömsesidigt förtroende och ömsesidig känsla och frihet att vara sig själv. Giv barnet tillfälle att utvecklas till dels en självständig personlighet, dels en människa med vänlig och självuppförande inställning till sin omgivning.

kan göras roligt och intressant

Det gångna året har för Göteborgs distrikt i hög grad varit ett arbetets och arbetsglädjens år. Årets största händelse, arbetarehustrurnas semesterresa genom Göta kanal till Stockholm och sammanträffandet med kamrater från hela landet, har verkat stimulerande och väckt förhoppningar för framtiden. Alla de varma uttryck av kamratlighet och intresse, som under färdleden och under festdagarna i huvudstaden visades göteborgarna, har föranlett dessa förmoda att kamraterna landet runt också äro intresserade av hur arbetsdagen är i Göteborg.

Alltså, efter en något matt senvinter kom våren med friskare vindar. Distriktets första stora kvinnomöte, som hölls i april månad, samlade omkring 500 kvinnor. Föredraget som hölls av professor Birger Lundkvist behandlade Narkos vid förlösning. Ett andra föredrag gällde Havandeskapets hygien och vid ett planerat tredje kommer professor Lundkvist att tala om Övergångsårens sjukdomar. I professor Lundkvist ha de socialdemokratiska kvinnorna en utomordentlig tillgång i sin upplysningsverksamhet på det gynekologiska området. Som resultat av ovannämnda upplysningsverksamhet må framhållas, att från distriktet till vederbörande gjorts framställning om att narkos blir tillgänglig för alla barnaföderskor som så önska då icke medicinska skäl hindra, att vid byggandet av det nya barnbördshuset enskilda förlösningrum inrättas samt en mindre avdelning inredes för bostad åt väntande hemlösa mödrar.

Vid årets förstamajdemonstration, som fick god tillslutning, fästes genom inskription å trevliga standar, allmänhetens uppmärksamhet på förbundsorganet Morgonbris. Dessutom buro alla Morgonbrislösare bandulär med tidningens namn. Vid en senare av Arbetarekommunen anordnad demonstration mot nazism och diktaturtendenser slöto även kvinnorna upp i stort antal under distriktets fanor.

Å möte med samtliga klubbar har Anna Lindhagen talat om Borgerlig konfirmation. Frågan, som väckte stort intresse, är vilande hos distriktsstyrelsen och kommer vid tillfälle att ånyo diskuteras.

En klubb, som diskuterat nykterhetsnämndernas arbetsuppgifter, har hos distrikts-

styrelsen gjort framställan, som lett till att en kurs i nykterhetslagstiftning kommer att anordnas under januari—april, till vilken såväl distrikt som enskilda klubbar utsett stipendiater i stor utsträckning. En kurs i föräldruppföstran ordnas samtidigt. För denna står distriktets kulturella cirkel som arrangör.

Förbundsstyrelsens appell till klubbarna om opinionsmöte mot frukttullar har givit anledning till flera ståtliga fruktdemonstrationer, ett utmärkt program som skänkt klubbarna nya medlemmar. Pressdiskussion, ett annat förslag till mötesprogram har väckt klubbarnas intresse, vars resultat förvisso skall visa sig i ökad förståelse för partipressens betydelse som demokratiens förnämsta försvar.

En verklig upplevelse har beskärts oss genom vår högt värderade finska partikamrat Minna Sillanpääs besök här, en högtidsstund lika oförglömmelig som skansenfesten i sommar. Klang- och jubeldagar ha avlöst varandra. Således ha tre av distriktets klubbar firat femårsdag varvid festtalen hållits av distriktets egna krafter, för Majorna talade dess vice ordförande Anna Sjöström-Bengtsson, för Östra Märta Öberg och för Lundby distriktets ordförande Theres Svensson. Tvenne kamrater, Hulda Sjöström och Maria Johansson, båda goda krafter inom rörelsen, ha under november månad fyllt 50 år och blivit varmt hyllade av klubbkamraterna inom hela distriktet. Från november bör också antecknas en hemsökelse, en flodvåg, en välsignad Floodvåg som medförde 120 nya medlemmar till distriktet. December har gått i meditationens och julfriidens tecken. Klubbprogrammen ha varit ägnade minnet av Kata Dahlström; Ellen Key och — enligt traditionen — Sankta Lucia. Så ungefär har i stora drag året förunnit.

Göteborgs distrikt, som nu har åtta klubbar, den yngsta — endast fyra månader gammal — i stadsdelen Masthugget. Mycket vore att nämna från de olika klubbarnas verksamhet, men av utrymmesskal må det sagda vara nog.

Till sist en hälsning till kamraterna i förbundsstyrelsen och hela landet och en önskan om återseende någonstades under den kommande sommaren, men innan dess ett

LAVATOR

Hemmets tvätthjälp

Helautomatisk

Ekonomisk

Effektiv och

Lättskött

LAVATOR-metoden skönar tvättkläderna

Begär broschyr. Demonstreras efter tillsägelse.

Ring: 607328
605032

A.-B. LAVATOR
Stockholm

Utställning: Grevturegatan 10

DEN STÖRSTA KLUBBEN i Skaraborgs län är Falköpingsklubben, som nyligen firat femårsjubileum genom att hålla kamratmöte för hela distriktet. Klubbens historik meddelade att jubilarer hunnit uträtta en hel del både ifråga om agitation och reformarbete. Redaktör Anders Nilsson talade över ämnet Bröd och frihet, varvid han särskilt sysselsatte sig med Hitlerdiktaturen.

tandläkare

gunnar wijkström

odengatan 90

telefon 38 40 70

vardagar 10-1, 5-7,30 lördagar 10-1, söndagar 10-11, 12,30-1,30 (ej sommarmån.) andra tider efter överenskom.

kostnadsfri rådfrågning

klinikerpriser samt dessutom 10 % rabatt till morgonbris' läsare.

livstecken från klubbarna via förbundets rundradio Morgonbris. Vi har ju fått löfte om en avdelning för "sanna berättelser ur livet". Må det tillåtas den, vars liv förflyter som ett ganska stilla vatten, tala om något som rör sig, nämligen klubbarnas öden och äventyr. Ett gott nytt år tillönskas alla förbundskamrater från Göteborg.

I—z S—g.

Kristinehamns kvinnoklubb har invigt sin nya fana vid ett stämmingsfullt samkväm.

Mötet öppnades med en musikavdelning till fiol och piano. Därefter hälsades alla de närvarande välkomna av klubbens ordf. fru Anna Andersson, som samtidigt redogjorde för fanans tillkomst och frambar ett tack till alla som medarbetat härtill. Fanfonden har tillkommit genom skänkta gåvor, som försålts, behållning på kaffefester och penningbidrag av medlemmarna.

Högtidstalet för fanan hölls av distriktsordföranden fru Alma Norsell, Karlstad, som i högstämda ordalag talade om fanan som vårt samlingstecken och symbol samt uttalade sin glädje över att klubben kunnat skaffa sig ett eget sådant. Därpå utbringades ett fyrfaldigt leve för Kristinehamnsklubben och dess fana, varefter "Internationalen" sjöngs unisont. Åke Vallin sjöng "Sång till fanan" och klubbens ordf. läste följande av henne själv skrivna verser, "Till vår fana".

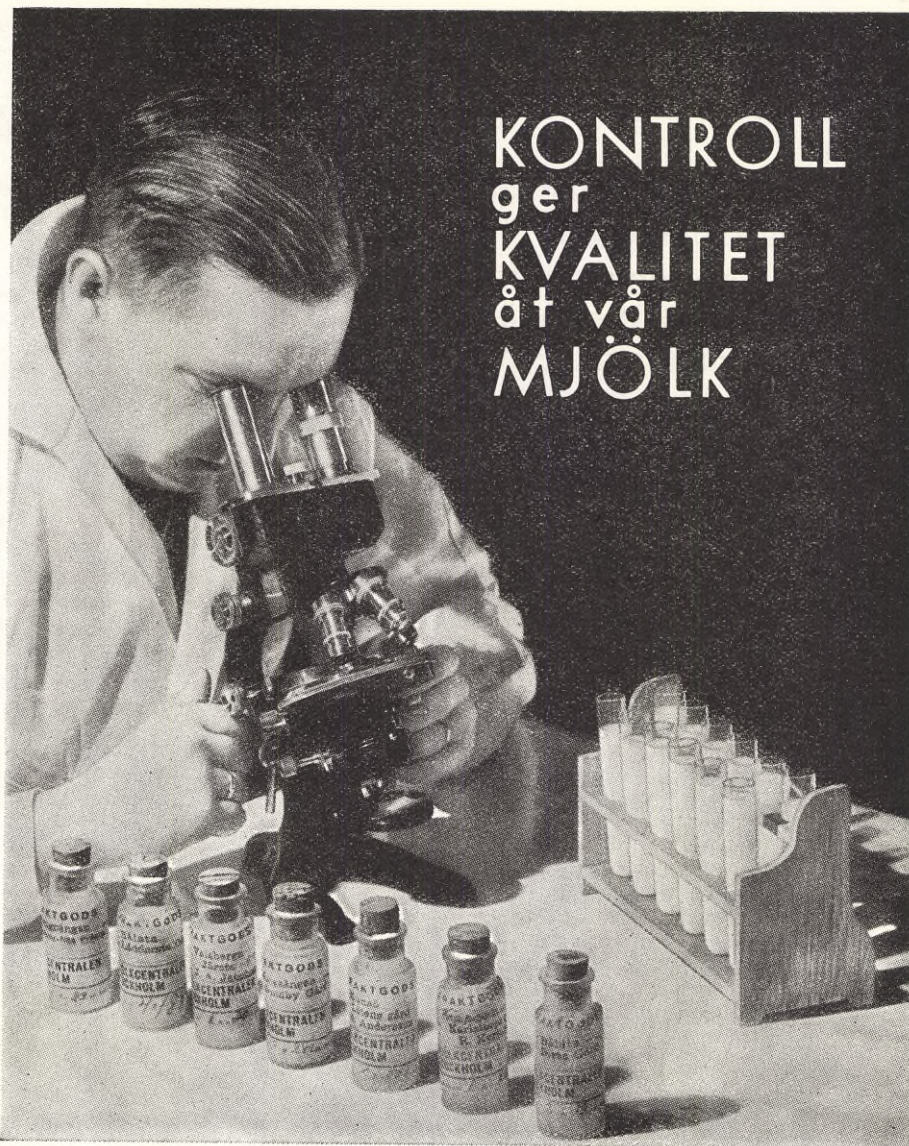
Hell, dig vår fana vår röda symbol.
Du, som skall fladdra i majdagens sol,
du, som skall bäras främst uti teten
för arbetarkvinnor i tätande leden.
Hell, dig vår fana, vårt samlingstecken,
må glädje lysa ur de röda vecken.

Klubben brukar även ha fester och samkväm,
konferenser och möten av olika slag.
Då skall vår fana i fonden placeras,
till glädje och trevnad
för alla, som tillfället hedrar,
och visa dem även vad vi kvinnor förmå.
Hell, dig vår fana, vår röda symbol,
till dig ha vi sparat i trenne år.

Men även till klubben kan sorgen nå,
när någon kamrat till vila fått gå.
Då, skall vi andra till graven följa,
djupt över griften skall fanan bölja
till ett sista farväl och vila i ro.
Hell, dig vår fana vårt samlingstecken.

Åkers socialdemokratiska kvinnoklubb har firat 10 årsjubileum och höll i anslutning härtill även faninvigning samt klubbmöte.

Fru Agnes Söderkvist, Västerås, tolkade medryckande betydelsen av ett samlingstecken. Under det att den vackra fanan avtäcktes lästes sången nr 7 i Tidens sångbok. Klubben bildades den 26 juli 1933 på initiativ av arbetarekommunens dåvarande ordförande Gust. Lindkvist. På 10 årsdagen räknade klubben 51 medlemmar. Klubben är för närvarande representerad i kommunalfullmäktige, fattigvårdsstyrelsen och arbetarekommunens styrelsen. Den nuvarande styrelsen består av Jenny Ljungberg, ordf.; Alida Carlsson, kassör; Lovisa Zetterlund, sekr.; Hilma Vallin, vice ordf.; Elsa Jansson, vice sekr. Styrelsen avslutade sin redogörelse med en maning till medlemmarna att troget hålla samman och bannlysa alla försök till splittring. Resultatet av klubbar-

KONTROLL
ger
KVALITET
åt vår
MJÖLK

Sträng hygien under fackmäns kontroll garanterar våra produkter från ladugården till konsumenten.

MJÖLKCENTRALEN

LANTMÄNNENS MJÖLKFORSÄLJNINGSFÖRENING U. P. A.

betet skall då inte utebli. Högtidstalet hölls av Agnes Söderkvist, som till ämne valt Hemmets bebyggelse. Initiativtagaren till klubbens bildande Gustav Lindkvist erinrade om klubbens tillkomst och de svårig-

heter den hade att brottas med vid starten. Till slut utbringades leverop för 10-årsringen. Vid klubbmöte inröstades två nya medlemmar. Till fanbärare valdes Linnéa Carlsson med Karin Carlsson som ersättare.

B L I V M E D L E M

av Sveriges socialdemokratiska kvinnoförbund!

På omkring 300 platser i landet har förbundet avdelningar.

Närmare upplysningar för vinnande av medlemskap erhålles å förbundets expedition, Västmannagat. 2, n. b., Stockholm. Tel. 188 86.

Ordf. fru Signe Vessman besvarar skriftliga förfrågningar.

KLUBBARNAS MÅNADSMÖTEN STOCKHOLM

KVINNODISTRIKTET: Ordf. och korresp. fru Agda Östlund, S:t Eriksgatan 122. Tel. 38 44 62. Kassör: Valborg Ljungkvist, Karlbergsvägen 73.

ALLMÄNNA SOCIALDEMOKRATISKA: Första torsdagen kl. 7.30 e. m. Lokal: Västmannagatan 1, 1 tr. Ordf. fröken Greta Agerby, Morgonbris exp., Västmannagatan 2. Tel. 188 82.

SÖDRA: 2:dra torsdagen kl. 8 e. m. Lokal: Kocksgatan 24, sal C, i. p. g. n. b. Ordf. fru Gulli Bergman, Upplandsgatan 47, Stockholm. Tel. V. 21 04.

KUNGS HOLMEN: 2:dra fredagen kl. 7.30 e. m. Ordf. fru Vilma Iskull, Lindhagensgatan 69. Tel. Kh. 67 90.

VASASTADEN: 1:sta onsdagen kl. 7.30 e. m. Lokal: församlingssalen Västmannagatan 63. Ordf. fru Elin Reidler, Norrbackagatan 72 G, 2 tr. Tel. 38 82 62. Kassör: fru Tona Johansson, Falugatan 24. Tel. V. 831 63.

S:T GÖRAN: 3:dje onsdagen kl. 7.30 e. m. Lokal: Kungsholmsgatan 104. Ordf. fru Helfrid Andréé, S:t Eriksgatan 61, 1 tr. ö. g. Tel. Kungsh. 37 55.

SÖDRA FÖRSTÄDerna: 3:dje onsdagen kl. 7.30 e. m. Lokal: Liljeholmens församlingshus. Ordf. fru A. Mårdh, Gröndalsvägen 64, Gröndal. Kassör fru M. Persson, Hornsgatan 158 A, 2 tr. Tel. Sö 185 85.

ENSKEDE: 1:sta måndagen kl. 7.30 e. m. Lokal: Folkets Hus, Källvägen. Ordf. fru Stina Wehlou, Ängsvägen 17, Enskede. Tel. 21 08.

VÄRTAN: 4:de torsdagen kl. 7.30 e. m. Lokal: Folkets hus. Ordf. fru Thora Johansson, Artemisgatan 18 E. Tel. Värtan 423.

HEMBITRÄDESFÖRENINGEN: 1:sta torsdagen (utom juni, juli och augusti). Lokal: Studiehjemmet, Bryggaregatan 12 b.

STOCKHOLMS LÄN:

KVINNODISTRIKTET: Adr.: Ordf. Sara Andersson, Igelboda, Saltsjö-Duvnäs. Tel. Ektorp 18. Kassör fru Gerda Bergstrand, Bromsten. Tel. Bromsten 146.

BOLLSTANÄS: 2:dra onsdagen kl. 8 e. m. Klubblokalen. Ordf. fru Tekla Åkerberg, Bollstanäs. Tel. 97.

BROMSTEN: Första tisdagen kl. 7.30 e. m. i Municipalhuset. Ordf. Gerda Bergstrand, Bromsten. Tel. Bromsten 146.

DANDERYD: 1:sta eller 2:dra onsdagen. Lokal: Kyrkskolan. Ordf. fru Hilda Pettersson, Morkullan 14, Danderyd, kassör fru Ida Kvarnström, Klingsta.

DJURSHOLM: 2:dra onsdagen kl. 8 e. m. Lokal: Föreningshuset. Ordf. fru Lisa Bohné, Birgittavägen 6, Djursh. I. Tel. Djursh. 955.

SÅNGKÖRER

STOCKHOLMS ALLMÄNNA KVINNOKLUBBS SÅNGKÖRS repetitioner hålles varje måndag kl. 7.30 e. m. å A.B.F:s studiehem, Vasagatan 38, 3 tr.

DUVBO: 2:dra torsdagen kl. 7.30 e. m. Handelsföreningens lokal. Ordf. fru Ester Karlström, Solvallavägen 5, Duvbo. Tel. Duvbo 58.

HUDDINGE: 1:sta tisdagen kl. 7.30 e. m. Lokal: församlingssalen. Ordf. fru Anna Pettersson, Bergtomta, Huddinge. Tel. 300.

HÄSSELBY: 2:dra onsdagen kl. 8 e. m. Lokal: Folkets Hus B-sal. Ordf. fru Signe Lindholm, Sturevägen 3. Tel. 97. Kassör: fru Maria Erikson, Bondevägen 37. Tel. 137.

LIDINGÖ: 3:dje måndagen kl. 8 e. m. Lokal: Torsvik och Skärsåtra omväxlande. Ordf. fru Anna Johansson, adr.: Sirius 3, 2 tr., Torsvik, Lidingö I. Tel. 667.

NACKA: 1:sta onsdagen kl. 7.30 e. m. Ordf. fru Margit Stenberg, Järta skola, Saltsjö-Järta. Tel. Nacka 66.

NORSBORG: 3:dje tisdagen kl. 7.30 e. m. Lokal: Samlingssalen. Ordf. fru Gerda Hagman, Fittja. Tel. Fittja 54.

NYNÄSHAMN: 2:dra måndagen kl. 7.30 e. m. Lokal: Folkets Hus A-sal. Ordf. fru Elsa Eriksson, Centralgatan 68. Tel. 292.

RASUNDA: 1:sta torsdagen kl. 8 e. m. Ordf. Elsa Hansson, adr. Björkvägen 35. Tel. Råsunda 97. Lokal: A vanlig plats.

SOLNA: 1:sta tisdagen kl. 7.30 e. m. Lokal: Huvudsta och Hagalunds Folkets Hus omväxlande. Ordf. fru Sigrid Svärd, Ulriksdal. Tel. Råstahem 48.

SPÅNGA: 1:sta torsdagen kl. 8 e. m. Lokal: Folkets Hus. Ordf. fru Augusta Forsström, Solhem, Spånga. Tel. 260.

SUNDBYBERG: 2:dra tisdagen kl. 8 e. m. Lokal: Nya Folkets Hus D-sal. Ordf. fru Tora Zetterström, Järnvägsgränd 24. Tel. 15 52.

SUNNERSTA: Ordf. fru Helga Karlsson, Uppsala. Tel. 729.

SÖDERTÄLJE: 3:dje måndagen kl. 7.30 e. m. Lokal: Folkets Hus. Ordf. fru Anna Ericsson, Folkets Hus. Tel. 237.

TUREBERG: 2:dra måndagen kl. 8 e. m. Lokal: Turebergs biograflokal. Ordf. fru Anna Ahlzen, Tureberg. Tel. 327.

VÄSBY: 2:dra tisdagen kl. 8 e. m. Lokal: Folkets Hus. Ordf. fru Hulda Pettersson, Box 39, Uppl. Väsby. Tel. 217.

ESKILSTUNA: 1:sta onsdagen kl. 7 e. m. Lokal: Folkets Hus lilla sal.

GÖTEBORG:

SOC.-DEM. KVINNOKLUBB: 2:dra tisdagen kl. 7.30 e. m. Lokal: ABF:s studiehem, Pusterviksgatan 15.

BURAS-GETEBERGSÅNG: 1:sta måndagen. Lokal: Såpebruksgatan 5, intill Framnässkolan.

LUNDBY: 2:dra måndagen kl. 7.30 e. m. i Samarbetets lokal, Brämregården.

MAJORNA: 2:dra måndagen kl. 7.30 e. m. Lokal: Bangatan 24.

ÖSTRA: 3:dje tisdagen kl. 7.30 e. m. Lokal: Riddaregatan 4.

MALMÖ:

SOC.-DEM. KVINNOKLUBB: 1:sta torsdagen kl. 7.30 e. m. Lokal: Folkets Hus, sal. 7. Ordf. och korresp. sekr. fru Mathilda Mårtensson, Jörgen Ankersgatan 8, Malmö.

ÖSTRA: 2:dra tisdagen kl. 7.30 e. m. å Stjärnans sällskapslokaler, Porslinsgatan 1. Ordf. o. korresp. sekr. fru Mathilda Pettersson, Norregatan 5. Tel. 157 79.

MJÖLBY: 3:dje måndagen kl. 8 e. m. Lokal: Folkets Hus. Ordf. Hanna Nygren, Box 31, Mjölby.

NORRKÖPING: 2:dra måndagen kl. 7.30 e. m. Lokal: Folkets Hus C-sal. Ordf. Elsa Johansson, Komministervägen 14. Tel. Ö. Eneby 88.

NYKÖPING: 3:dje tisdagen kl. 7 e. m. Lokal: Folkets Hus. Ordf. Jenny Johannesson, Strandbergsvägen 10. Tel. 588. Kommissionsär för Morgonbris fru Gertrud Andersson.

SUNNERSTA: 1:sta måndagen kl. 7.30 e. m. Lokal: Sunnersta skola. Ordf. Ida Lindholm, Box 547, Uppsala.

FACKFÖRENINGSS

RÖRELESEN

REDAKTÖR:
SIGFRID HANSSON

Kostar pr år kronor 6: 15,
pr halvår... kronor 3: 15.
Prenumeration kan verk-
ställas genom postverket
eller direkt hos utgivaren
LANDSSEKRETARIATET
Barnhusgat. 18, Stockholm

DEN SVENSKA LANDSORGANISATIONENS VECKOTIDSKRIFT

VÄXANDE
SKAROR

försäkra
mot faror

Folket
Samarbete

ett gott 1934

**med dryga
pengar –
tillönskar**

konsum

Ur pressreferaten från Västra kvinnoklubbens samkväm:

En lyckad klubbafton

... och tårtan var bakad med

EKSTRÖMS JÄSTMJÖL

Svenskt bakpulver för allt finbak.

